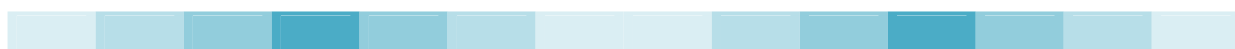

АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ В ОБЩИНА КЪРДЖАЛИ

Аналитичен доклад

2015 година

Съдържание

СЪКРАЩЕНИЯ	3
ТАБЛИЦИ	4
ФИГУРИ	5
ВЪВЕДЕНИЕ	6
I. ЦЕЛИ И МЕТОДИ	6
1. Цели и обхват на проучването.....	6
2. Методически подход.....	7
II. СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ	7
1. Демографска динамика	8
2. Макроикономическо развитие на община Кърджали	11
3. Техническа инфраструктура	12
4. Социална характеристика и условия	13
4.1. Доходи	13
4.2. Безработица и заетост.....	15
4.3. Жилищни условия	17
4.4. Здравеопазване	20
4.5. Образование.....	23
III. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РИСКОВИТЕ ГРУПИ В ОБЩИНА КЪРДЖАЛИ	28
1. Фактори, които пораждат риск за различните групи от населението.....	28
1.1. Фактори, свързани с доходите.....	28
1.2. Фактори свързани с образованието	32
1.3. Фактори свързани с типа на домакинство.....	33
1.4. Фактори, свързани със здравното състояние	34
1.5. Фактори свързани със затруднен достъп до услуги.....	35
2. Характеристика на групите в риск и извеждане на необходимите мерки и социални услуги – деца и възрастни	36
IV. ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ ПРЕДЛАГАНИ В ОБЩИНА КЪРДЖАЛИ	42
1. Видове социални услуги предлагани в община Кърджали.....	42
1.1. Общи положения	43
1.2. Капацитет за предоставяне на социални услуги.....	43
1.3. Предоставяни социални услуги в общността.....	44
1.4. Специализирани институции за предоставяне на социални услуги.....	48
1.5. Взаимодействие с други услуги в областта на образованието здравеопазването, пазара на труда и други.....	49
1.6. Качество на предлаганите социални услуги.....	50

1.7. Целеви групи	50
2. Възможност на общината за финансиране на социалните услуги	50
3. Достъп и устойчивост на социалните услуги.....	53
V. Заключение и препоръки	54
1. Основни изводи от анализа на ситуацията и оценката на потребностите	54
2. Препоръки към общинската стратегия за развитие на социалните услуги.....	55

СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетост
АСП	Агенция социално подпомагане
БЧК	Български червен кръст
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДКЦ	Диагностично-консултативен център
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДСП	Дирекция социално подпомагане
ЕС	Европейски съюз
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МВР	Министерство на вътрешните работи
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
ОДЗ	Обединено детско заведение
ОП РЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси
ПИЦ	Превантивно-информационен център
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИО	Регионален инспекторат по образованието
СОП	Специални образователни потребности
СОУ	Средно общообразователно училище
ТСБ	Териториално статистическо бюро
ЦДГ	Целодневна детска градина
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦОП	Център за обществена подкрепа

Таблицы

Таблица 1 – Общо доход средно на домакинство за област Кърджали.....	13
Таблица 2 - Домакинства в община Кърджали и среден брой членове на домакинството	18
Таблица 3 – Брой жилища и полезна площ на едно 1 лице.....	18
Таблица 4 – Динамика в картотекираните нуждаещи се лица в община Кърджали.....	19
Таблица 5 - Осигуреност с лекари и медицински специалисти в община Кърджали, 2010-2013 г.....	20
Таблица 6 – Интегрирани деца и ученици със специални образователни потребности.....	26
Таблица 7 – Отпаднали или застрашени за отпадане деца за област Кърджали.....	27
Таблица 8 – Брой лица и/или семейства в неравностойно положение в периода 2010-2014 г., община Кърджали.....	30
Таблица 9 – Брой пълнолетни лица и семейства под линията на бедност, получили целева помощ за отопление.....	30
Таблица 10 - Разкрити работни места по национални програми по Закона за насърчаване на заетостта и по проекти на Агенцията по заетостта по ОП РЧР.....	31
Таблица 11 - Брой лица в неравностойно положение и лица, обект на подпомагане.....	31
Таблица 12 - Разкрити работни места за предоставяне на социални услуги в общността.	31
Таблица 13 – Брой членове в едно домакинство в община Кърджали.....	33
Таблица 14 - Брой лица с увреждане по възрастови групи.....	34
Таблица 15 - Деца с различни заболявания от община Кърджали в периода 2010-2014....	35
Таблица 16 - Отдалеченост на населените места от общинския център.....	36
Таблица 17 - Живородени деца във възрастовата група 15-19 г. в община Кърджали.....	38
Таблица 18 - Изоставени новородени в родилен дом.....	39
Таблица 19 - Деца жертва на насилие в община Кърджали.....	40
Таблица 20 - Деца с проблемно поведение в община Кърджали, 2010-2014 г.....	40
Таблица 21 – Социални услуги предоставяни в община Кърджали на лица с увреждания	44

ФИГУРИ

Фигура 1 - Брой на населението в община Кърджали, 2010-2014 г.....	8
Фигура 2 - Естествен и механичен прираст в община Кърджали, 2010-2014 г.....	8
Фигура 3 - Разпределение на населението в под, във и над трудоспособна.....	9
Фигура 4 - Население по степен на образование в община Кърджали.....	10
Фигура 5 - Дял на местната икономика по основни показатели спрямо областната, 2013 г.	11
Фигура 6 - Нетни приходи от продажба по сектори, 2013 г.....	11
Фигура 7 - Разпределение на пътната мрежа според класа, община Кърджали (в км.).....	12
Фигура 8 – Доходи от работна заплата и изплатени социални трансфери в община Кърджали и област Кърджали, средно на едно лице, 2014 г. в лв.	14
Фигура 9 - Разпределение на дохода по децилни групи, в лв.	14
Фигура 10 - Дългосрочно безработни лица по образование и професионална квалификация.....	16
Фигура 11 - Възрастова структура на безработните лица, 2014 г.	17
Фигура 12 - Дял на жилищата според броя на стаите, 2013 г.....	18
Фигура 13 - Разпределение на жилищата по вид на собствеността.....	19
Фигура 14 - Брой деца в детските гради и училищата в община Кърджали.....	23
Фигура 15 - Брой ученици в общинските училища в община Кърджали.....	24
Фигура 16 - Брой ученици в държавните училища.....	25
Фигура 17 – Процент от население в риск от бедност или социално изключване, област Кърджали.....	28
Фигура 18 – Лица с увреждания под 18 г. в община Кърджали, 2010-2014 г.....	33
Фигура 19 – Динамика на общите разходи и разходите за местни дейности в общински бюджет, 2010-2015 г., Община Кърджали.....	51
Фигура 20 - Структура на разходите по функции в общинския бюджет на община Кърджали в периода 2010 -2015 г., в %.....	52

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият анализ е част от процеса на стратегическо планиране на социалните услуги на областно и общинско ниво. Анализът е извършен в съответствие със Закона за социално подпомагане и правилника за неговото прилагане.

Докладът обхваща информация за периода 2010 – 2014 г. За оценка на потребностите на рисковите групи, анализът обхваща 4 основни раздела.

Раздел 1 описва основните цели и методически подходи за разработване на анализа.

Раздел 2 изследва ситуацията в общината по отношение на процесите на развитие на населението, икономическо развитие, заетост, безработица и доходи на населението, жилищни условия, образование и здравеопазване.

Раздел 3 включва анализ и оценка на рисковите групи, факторите, които ги определят.

Раздел 4 анализира предоставяните социални услуги и тяхната осигуреност.

Резултатите от анализът очертават насоката за развитие на социалните услуги в общината Кърджали и спомагат за правилно адресиране на нуждите на потребителите.

Анализът беше предоставен на всички заинтересовани страни и допълнен с направените предложения.

I. ЦЕЛИ И МЕТОДИ

1. Цели и обхват на проучването

Аналитичният доклад акцентира върху нуждите от социални услуги, изследва факторите пораждащи риск и тяхното влияние върху определени групи от местната общност, разглеждани в общия контекст на социално-икономическите проблеми, политики и мерки за социално включване на уязвимите общности в обществения живот. Оценката на потребностите следва да послужи за база за определяне на стратегическата платформа за развитие на социалните услуги в периода 2016-2020 г. в община Кърджали. Чрез настоящият доклад се анализират нуждите от социални услуги за идентифицираните рискови групи, като се оценява и възможността и капацитета на местните доставчици да осигурят тяхното предоставяне.

Целите на проучването включват:

- Изследване развитието на основните икономически сектори и социално – демографска ситуация.
- Да се идентифицират основните фактори, пораждащи риск за населението на общината;
- Да се определят основните рискове групи със съответстващи характеристики по отношение на тяхната социална интеграция;
- Да се анализират наличните услуги, като се съотнесат към реалните нужди на идентифицираните рискови групи;
- Да се изследват възможностите на наличните ресурси за подкрепа на рисковите групи и да се очертаят мерки за намаляване влиянието на рисковете фактори.

Въз основа на анализа са синтезирани основните проблемни области, които впоследствие да залегнат в Общинската стратегия за развитие на социалните услуги в Община Кърджали за периода 2015-2020 г.

За постигане на набелязаните цели са проучени широк кръг от социално-икономически проблеми, тенденции в развитието на населението, общо състояние на сектора „социални услуги“ в община Кърджали, осигурени ресурси (финансови и човешки), достъп, капацитет и качество на наличните услуги. Териториалният обхват на проучването включва територията на община Кърджали, като използваните данни обхващат основно периода 2010-2014 г. (при наличие на данни).

2. Методически подход

За разработване на настоящия анализ, бяха използвани различни информационни източници, както следва:

- Съществуващи стратегически документи, анализи и проучвания обхващащи територията на община Кърджали;
- Публична статистическа информация от официални източници – Национален статистически институт (НСИ), регистри на Министерството на образованието и науката, Регистри на Регионалната здравна инспекция (РЗИ) и др.
- Специфична информация предоставена от Общинска администрация Кърджали, Дирекция „Социално подпомагане“ Кърджали (ДСП), Дирекция „Бюро по труда“ (ДБТ), Регионална здравна инспекция, Районно управление „Социално осигуряване“, Областна дирекция на МВР; Териториално статистическо бюро (ТСБ), Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и др.;

Методите за анализ на информацията включваха:

- Дескриптивен анализ;
- Съдържателен анализ;
- Сравнителен анализ;
- Експертен анализ.

Поради краткото време за разработване на анализа за някои рискови групи, за които има индикации, че съществуват, се ползваха непълни и индиректни данни. За тях трябва да се предвиди по-задълбочено проучване при стратегическото планиране.

II. СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ

Община Кърджали е разположена в северната част на източните Родопи, заемайки площ от 624 км². Териториалната структура на общината включва 1 градски център и 117 населени места. Гъстотата на населението през 2014 г. в общината е приблизително 105 д/км², като за гр. Кърджали този показател е 1 435 д/км².

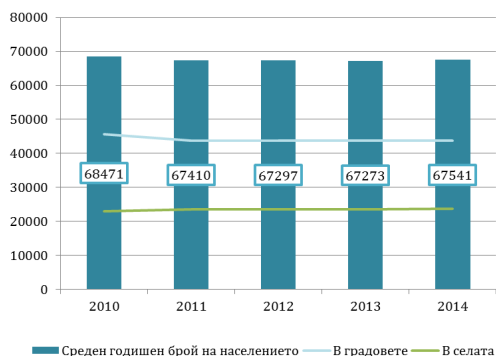
Административно, общината е част от Южен-Централен район, а град Кърджали е административен център на област Кърджали. На североизток и изток община Кърджали граничи с общини от област Хасково – Стамболово и Хасково. На юг граничи с общините Момчилград и Джебел, и в много малък участък с община Крумовград (района на язовир „Студен Кладенец“). На запад общината граничи с община Ардино, а на север и северозапад с община Черноочене.

1. Демографска динамика

Динамика и прираст на населението

През последните 5 г. средногодишното намаление на населението е с 0,33% или с 930 души. Едва през 2014 г. се наблюдава нарастване на населението с 0,40% на годишна база,

Фигура 1 - Брой на населението в община Кърджали, 2010-2014 г.

Източник: НСИ

въз основа на положителен естествен и миграционен прираст. Цялостните демографски процеси в общината показват, тенденция на намаление на населението, която се очаква да се запази и през следващите години в рамките на 0,34-0,37% средногодишно.

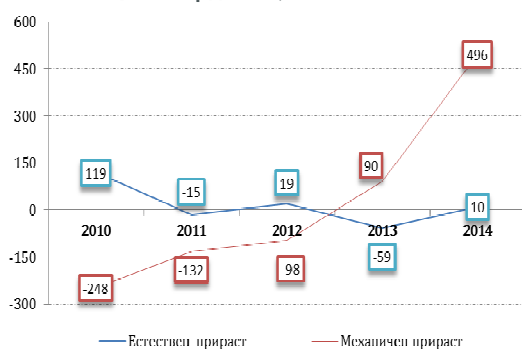
Основният дял от населението живее в общинския градски център – близо 64,7% (43 711). За последните 5 г. населението на гр. Кърджали е намаляло с 1 861 души, докато в селата се отчита нарастване с 931 души. Това води до намаляване относителният дял на градско население с 1,8% -от 66,6% (2010 г.) до 64,7% през 2014 г.

За последните 5 г. се наблюдава намаление на раждаемостта, като средно за периода броя на живородените е около 745 деца спрямо 797 деца за периода 2005-2009 г. Освен чисто икономически фактори, влияние върху намалението на раждаемостта оказва намаляващия дял на родилния контингент и на най – фертилната част от него (15 – 34 г.) и изместване на ражданията в по-късна възраст. Негативният ефект от намаляване на броя на жените в родилна възраст ще се отрази и върху по-ниска раждаемост през следващите години. *Тоталният коефициент* на фертилност е между 1,60 – 1,65 деца на жена. Наблюдаваното нарастване на тоталния коефициент на фертилност е в резултат предимно на раждания на второ дете.

Относителният дял на *извънбрачните деца* в община Кърджали драстично намалява с близо 13,5% през 2014 г. спрямо 2010 г., достигайки до 29,7% от всички раждания. Като цяло, родените деца при неомъжените жени са в ранна възраст.

Общата смъртност през 2014 г. е 10,85‰, което е значително под средните стойности за страната (15‰) и малко под-средното за област Кърджали от 12‰. Тази тенденция е характерна за целия анализиран период, като смъртността се движи в рамките от 10,09‰ (2010 г.) до 11,27‰ (2011 г.). Основните фактори са сравнително благоприятната възрастова структура на населението, в която има сравнително

Фигура 2 - Естествен и механичен прираст в община Кърджали, 2010-2014 г.

Източник: НСИ

равновесие между генерациите на възраст 0-14 г. и 65 и повече години. Общата смъртност при мъжете е по-висока от тази при жените в резултат на увеличение на интензивността на умирания в средните и високите възрастови групи.

Детската смъртност се характеризира с колебливост, която бележи понижение от 8,64‰ през 2010 г. до 6,73‰ през 2012 г. Тези стойности са значително по-ниски от средните за страната за същия период, като намаляването на смъртността сред децата се извършва успоредно с увеличение на броя на живородени деца в този

период.

Динамика между раждаемостта и смъртността формират *положителен естествен прираст* от близо 74 души за периода 2010-2014 г.

Миграционните потоци до голяма степен зависят от достъпа до пазара на труда и заетостта. До 2012 г. в резултат на миграцията, населението на общината е намаляло с 478 души. Най-сериозен нетен миграционен поток извън общината се отчита през 2010 г. (-248 души), като причините са предимно социално – икономически. През последните 2 г. се наблюдават положителни миграционни потоци, като общото миграционно салдо за периода 2010-2014 г. е положително – 108 души. Продължава тенденцията към преобладаване на жените в емиграционните потоци. В голямата си част това са млади жени, във фертилна възраст, което допълнително се отразява върху намаляване на родилния контингент.

Възрастова структура на населението

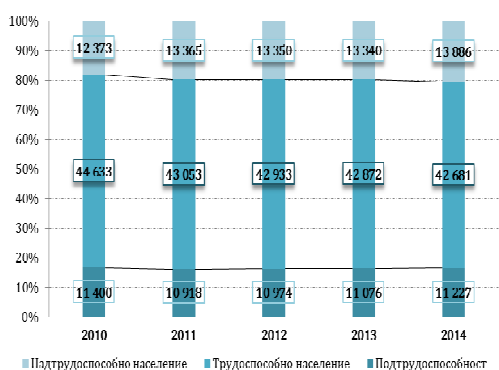
За разлика от страната, процесът на застаряване все още не е толкова остро изразен в общината. Това се дължи на по-високите нива на раждаемост, която формира като цяло положителен естествен прираст на населението. Независимо от наблюдаваните положителни страни, възпроизводствената основа на поколенческата пирамида в общината, макар и бавно, се свива в основата. От икономическа гледна точка, настоящият профил на възрастова структура се характеризира с натрупване на хора в работоспособна възраст – между 68-70% от населението на общината. Общата тенденция за намаляване на броя на младото население се запазва, установявайки за първи път броя и относителния дял на лицата на възраст 0-14 г. е по-малък от лицата на 65 и повече години. За периода 2010 -2014 г. лицата на 65+ нарастват, достигайки относителен дял от над 16% от общия брой на населението в общината. Тази тенденция се наблюдава и в най-високите възрастови групи над 80 и повече години, които за същия период са нараснали с 551 души и достигат дял от 3,75% от население на общината. Повишаването на броя на населението над 80 г. показва, че нарастването на повъзрастовата смъртност

сред старите хора е по – малка от увеличението на повъзрастовата смъртност сред другите възрастови групи.

Общият коефициент на възрастова зависимост¹ в община Кърджали проявява тенденция на постоянно нарастване от 42,5% (2010 г.) до над 44,5% през 2014 г.

Макар и по-бавно, процесите на остаряване се отразяват и върху разпределение в трите възрастови групи, което има пряко отражение върху икономическата и социална сфера. За период от 5 г. населението в подтрудова способна област е намаляло с 1,5% (173 души), достигайки дял от 16,6% от общата структура на населението.

Фигура 3 - Разпределение на населението в под, във и над трудова способна

Източник: НСИ

¹ Отношение между лицата от 0-14 г и на 65+ от една страна и населението от 15-64 г. от друга

През същия период е налице увеличение с близо 12,2% (1 553 души) на населението в надтрудоспособна възраст, като тенденцията ще се запази и през следващите години.

Значително нарастване на населението в надтрудоспособна възраст се извършва за сметка на населението в трудоспособна възраст. Намалението в тази група е с 4,4% (1 952 души), за анализирания период. Данните показват бавен, но устойчив процес на застаряване на трудоспособното население.

Данните през 2011 г. показват, че за първи път коефициента на демографско заместване е 97 / 100, т.е. в трудоспособна възраст влизат едва 97 души на 100 души излизащи. Тази тенденция продължава и през следващите години като в края на 2014 г. коефициента е около 95 на сто.

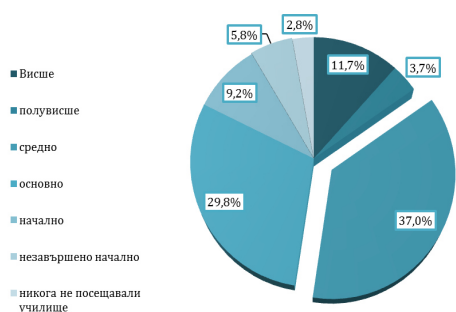
Нарастването на средната продължителност на живот води постепенно до натрупването на две поколения стари хора- лица на 65+ г. (категория I) и лица над 80-годишна възраст (категория II). На местно ниво, бавното, но сигурно нарастване на броя и дела на възрастните хора (65+ г.) ще постави сериозни предизвикателства пред системата на здравеопазване и предлаганите социални услуги в подкрепа на възрастните хора, тъй като с нарастване на възрастта се засилва и зависимостта от повече здравни и социални грижи. Анализът върху сега съществуващите социални услуги показва, че в бъдеще разходите в местния бюджет може да се очаква да нарастват в резултат на откриване на нови и разширяване на съществуващите услуги.

Хората от категория II имат по-голяма нужда от помощ при задоволяване на ежедневните си потребности. Техните деца на възраст 50 - 64 г. често се оказват под двойна тежест, тъй като трябва да осигурят грижа и за своите деца. Макар и бавно този коефициент нараства през последните години от 12,57 до 14,70, т.е. на всеки 100 човека във възрастовата група 50 - 64 г. се падат малко над 14 души на възраст над 80 и повече години. Това натоварване се очаква да нараства през следващите годините, като броя на възрастните хора, които се падат на едно лице на 50-64 г. към 2021 г. ще надмине 15% (0,15 на 1 лице).

Образователна структура на населението

Образователната структура на населението в община Кърджали бележи тенденция на подобрене, следвайки ясно изразената тенденция на увеличение на броя и

Фигура 4 - Население по степен на образование в община Кърджали

Източник: НСИ

дела на населението с висше и средно образование, и намаляване на броя на хората с основно и по-ниско образование.

Неблагоприятен елемент е високият брой на лицата, които никога не са посещавали училище². Около 9% от населението във възрастовата група от 20 - 29 никога не са посещавали училище, което затруднява тяхното адекватно включване в икономическия живот в общината. Общият брой на лицата в трудоспособна възраст, които не са били включени в образователната система е над 490 души за общината, според данни на НСИ.

²При преброяването през 2011 г. за първи път се наблюдава категорията „никога не посещавали училище“.

Въпреки наблюдаваните тенденции за подобряване на общото образователно равнище на населението в общината, образователният статус е под средните стойности за страната.

2. Макроикономическо развитие на община Кърджали

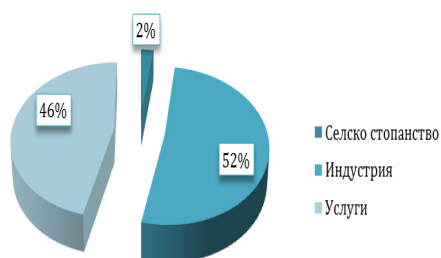
Приносът на местната икономика в областната е значителен. Близко 60% от всички предприятия в областта са регистрирани на територията на общината, три четвърти от приходите се формират от местни предприятия, преобладаващата част от произведената продукция в областта е реализирана в предприятията от общината, а основната част от ДМА са активи притежание на предприятията от община Кърджали.

Местната икономика е силно доминираща от няколко водещи икономически дейности със сериозно влияние върху формирането на произведената продукция, нетните приходи от продажба и наетите лица – добивна промишленост, преработващата промишленост, търговия и строителство.

Регистрираните предприятия на територията на общината са 2 659(2013 г.), което е нарастване с 1,3% спрямо предходната година, но намаление с 2,5% спрямо 2010 г. В структурно отношение преобладават микропредприятия (до 9 заети), с дял между 90-92% от общия брой през целия изследван период. Средните и големите предприятия заемат дял от близо 1,4% от всички действащи предприятия на територията на община Кърджали. С най – голям относителен дял са предприятията в сектор „Услуги“, с дял от 82 % в общата структура.

Като цяло, през 2013 г. във всички сектори се отчита намаление на броя на предприятията спрямо базисната година, като това намаление е най-значимо в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (16,7%) поради по-малкия брой регистрирани предприятия.

Фигура 6 - Нетни приходи от продажба по сектори, 2013 г.

Източник: ТСБ - Кърджали

Въпреки свиването на производството в последните години сектор „Индустрия“ запазва водещо място формирайки близо 70% от произведената продукция и над 50% от нетните приходи от продажби.

Водещи икономически дейности в общинската икономика са:

– *Преработваща промишленост* – на територията на общината оперират 251 предприятия (2014 г.), с дял от 37,3% от нетните приходи, 41% на наетите лица (5 548) и притежават над 52% от ДМА. След преодоляване на кризата,

възнагражденията в сектора показват стабилна тенденция на нарастване в периода 2010-2013 г. Ръстът е от 5% средногодишно. Като цяло, отрасълът е силно зависим от външни

пазари (при закупуване на суровини и реализация на продукцията), което го прави чувствителен спрямо влошаване на икономическа ситуации на основните пазари и повишаване на международните цени на суровините. За поддържане на конкурентни предимства се разчита главно на по-ниско ниво на заплащане.

– *Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети* – дял от близо 44,4% (1 180) от предприятията в общината през 2013 г. и 33% от отчетените нетни приходи от продажби. Средният брой наети лица в периода 2010-2013 г. е около 2 498 (18 % от всички наети), а предприятията в дейността притежават близо 9% от активите. Отчитаме положителна тенденция на растеж на печалбите с около 25% след 2010 г.

– *Строителство* – регистрираните предприятия през 2013 г. са 167, като са намалели с 2,9% спрямо предходната година. Средногодишният брой на наети лица е 1 230 души или 9% от всички наети лица в общината. Отрасълът остава колеблив по отношение на развитието. При нетните приходи от продажба се отчита цялостна тенденция за растеж (15% за периода 2010-2013 г.), независимо от значителният спад с близо 39% през 2012 г. спрямо 2011 г. Като цяло, отрасълът остава силно зависим от публичните инвестиции.

3. Техническа инфраструктура

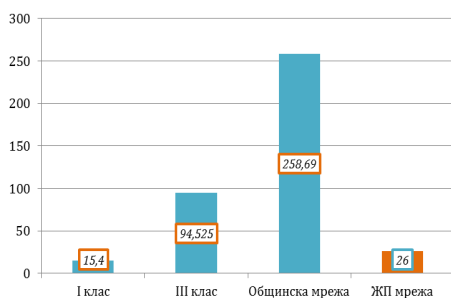
Транспорт

Транспортната достъпност в общината се осигурява посредством изградена пътна мрежа с дължина от 368,615 км. и жп мрежа с дължина от 26 км.

Пътната мрежа в общината е развита под средното равнище за страната. Основната пътна артерия е Път 1-5 Русе -В.Търново - о.п. Стара Загора - *Кърджали - Маказа - граница Гърция*".

Основната част от пътната мрежа на общината е съставена от общински пътища.

Фигура 7 - Разпределение на пътната мрежа според класа, община Кърджали (в км.)

Източник: Общинска администрация

Вследствие на дългогодишната експлоатация и атмосферните влияния, тя е износена и амортизирана, като според експертни оценки близо 50% от общинската пътна мрежа има необходимост от ремонт и рехабилитация. Състоянието на пътищата е лошо, особено в направление към по-малките населени места (махали). Това може да породи:

- Обезлюдяване и заличаване на малките населени места;
- Концентрация на населението в градовете;
- Бедност и ниско качество на живота;
- Ниско ниво на образование.

Голяма част от уличната мрежа в населените места не е в добро състояние, като затруднява придвижването. Един от основните недостатъци е липсата на възможност за безпрепятствено придвижване по улиците и на нормален достъп за хора с увреждания до административни сгради, паркове, развлекателни и спортни съоръжения.

Водоснабдяване и канализация

Община Кърджали се обслужва от „ВиК“ ООД-Кърджали, като са обхванати 69 населени места с население от близо 63,5 хил. души. Около 85-90% от довеждащите водопроводи са изградени от силно амортизирани етернитови и стоманени тръби. Освен

в гр. Кърджали, в останалите населени места от общината няма изградени пречиствателни съоръжения за пречистване на природни води.

На територията на община Кърджали е изградена канализационна мрежа единствено в гр. Кърджали, като е обхванато 100 % от населението на града.

4. Социална характеристика и условия

4.1. Доходи

През последните 4 години се наблюдава тенденция на нарастване на доходите на домакинствата в област Кърджали в номинално изражение. Реалните доходи на домакинствата за 2014 г.(с отчитане влиянието на инфлацията), са нараснали с около 28% в сравнение с 2011 г.

Таблица 1 - Общо доход средно на домакинство за област Кърджали

	2011	2012	2013	2014
Общо доход	8224	9584	9027	10554
<i>Брутен общ доход</i>	7794	8936	8351	10010
Работна заплата	4356	5456	4915	5857
Извън работната заплата	263	308	281	269
От самостоятелна заетост	519	661	413	779
От собственост	6	-	-	-
Пенсии	2234	2271	2301	2235
Обезщетения за безработица	92	25	216	172
Семейни добавки за деца	144	113	105	235
Други обезщетения и помощи	180	102	115	463
Регулярни трансфери от други домакинства	-	-	5	2
<i>Приходи от продажби</i>	109	75	179	542
<i>Други приходи</i>	321	573	497	930
Изтеглени спестявания	29	40	75	0
Заеми и кредити	54	30	128	0
ОБЩО	8307	9655	9229	11483

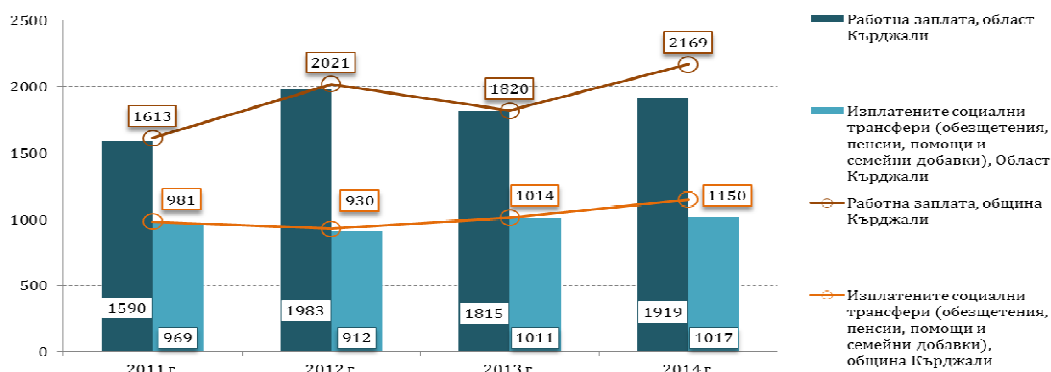
Източник: НСИ и ТСБ-Кърджали

Трудовите възнаграждения и пенсиите са основните източници на доход за домакинствата, като техните относителни дялове се променят в тесни граници през последните години.

Средният общ доход на едно лице в община Кърджали в номинално изражение е по-висок от средните в областта с около 2 % за последните 4 г. Доходите от заплати в общината, в голяма степен следват изменението в общия доход на домакинствата. В края на 2014 г., доходът от работна заплата е 2 169лв. средно на лице в общината, което е с близо 13 пункта над средните нива за областта. Нарастването спрямо 2010 г. е значително и възлиза на близо 34%, като нарастването спрямо предходната година е с 19%. Относителният дял на работната заплата в общия доход на едно лице нараства с 2,5% от 53% (2011 г.) до 55,5% през 2014 г. Като цяло доходите от работна заплата в

общината, нарастват с по-бързи темпове от средните стойности за област Кърджали и формират по-висок дял в общия доход на лицата.

Фигура 8 – Доходи от работна заплата и изплатени социални трансфери в община Кърджали и област Кърджали, средно на едно лице, 2014 г. в лв.

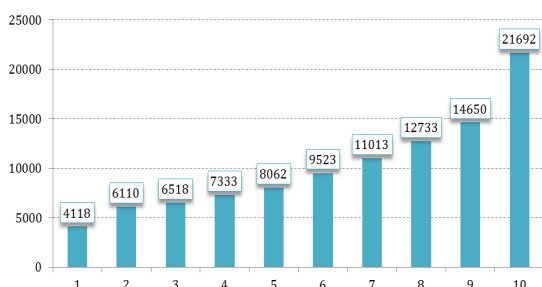

Източник: ТСБ – Кърджали, собствени изчисления

Изплатените социални трансфери (обезщетения, пенсии, помощи и семейни добавки) в община Кърджали, като цяло нарастват в номинално изражение с 17,2% за периода 2011-2014 г., а относителният им дял в общия доход намалява с 2,8 пункта. В тази позиция, от доходите на домакинствата доминират пенсиите. През 2011 г. средния годишен доход на едно лице от пенсии в община Кърджали е 827 лв. и нараства до 2013 г. с 3% (до 852 лв.), след което се отчита спад от близо 2,9% и връщане до стойностите в началото на периода. За сравнение, средният доход от пенсии в областта е намалял с 14% до 732 лв. Спадът в размера на дохода от пенсии се отразява и в намаление с 6% в относителният им дял в общия доход достигайки 21,2% през 2014 г. Дραстично е нараснал дохода от други обезщетения и помощи, като за 4 г., увеличението е с 157%, от 67 лв. (2011 г.) до 171 лв. през 2014 г., докато обезщетенията за безработица са нараснали с 87 % до 67 лв. средно на едно лице в общината.

Степента на диференциация на доходите на населението се извършва въз основа на показателя "общ доход на глава от населението" и десет децилни групи. Данните, свързани с общия доход показват по-висока степен на уязвимост на нискодоходните групи. Децилните групи с най-високи доходи, успяват да запазят своята позиция за целия разглеждан период.

Фигура 9 - Разпределение на дохода по децилни групи, в лв.

Източник: НСИ, собствени изчисления

От динамиката на доходите в периода 2011 - 2014 г. и влиянието на икономическите и социални промени върху разпределението им може да се направи заключение, че нискодоходните групи се оказват най-слабо защитени от икономическите и социални шокове в икономиката. В тях попадат и най-рисковите по отношение изпадането в бедност и социално изключване домакинства.

Доходите на средните и нискодоходните групи значително изостават от тези на високодоходните групи. Делът на дохода, съсредоточен във високодоходните групи, запазва своето измерение. Вертикалното преразпределение със слабо

изразен ефект се наблюдава от групите със средни доходи към ниско доходните групи. Тази ясно изразена диференциация в доходите предизвика и диференциацията в потреблението, белег както за промяната в структурата на потреблението, така и в равнището на жизнения стандарт.

Линията на бедност в област Кърджали за 2013 е 66,1%, което е една от ниските стойности в страната. Средномесечената линия на бедност на едно лице е 189 лв. в областта, при средно 286 лв. в страната. Данните от НСИ показват, че относителният дял на бедните в областта спрямо средномесечната линия на бедност е между 23-26%.

4.2. Безработица и заетост

Наблюдава се намаление на икономически активното население, което за период от 10 г. се е понижило с близо 5 470 души, до 29 264 души. Коефициентът на икономическа активност се движи в границите на 62-64%, оставайки над средното за областта, но под средните стойности за страната. Сред икономически неактивните лица, с най-висок дял са пенсионерите, с дял от 53-55% и лицата ангажирани само с домашни дейности. Това оставя значително поле за действие за увеличаване на заетостта и съответно възможност за постигане на значително по-благоприятен баланс между заетите лица и пенсионираните възрастни хора.

За периода 2011-2014 г., средногодишното ниво на заетост на населението на възраст 20-64 г³ в общината се движи в границите на 61,6% (2012 г.) до 63,7% (2014 г.), което е около средните стойности за страната. Поради характера на местната икономика, нарастването на заетостта ще зависи от икономическата конюнктура в чужбина (в съседните страни) и не по-малко в рамките на ЕС.

Потребностите на пазара на труда в общината се определят от водещите икономически дейности по отношение на заетостта – сектор преработваща промишленост и строителство. Преработващата промишленост показва значителна конкурентоспособност и предполага засилено търсене на квалифицирани работници в производството и в средносрочен план. Строителството от друга страна, отбелязва значителен спад вследствие от икономическата криза и има голяма вероятност в средносрочен план, то да не отбележи високите нива на производство от предкризисните години.

Наетите лица в общинските предприятия възлизат на 45% от всички наети в област Кърджали, което е най-ниският процент през последните 4 г. В структурно отношение, най-висок е дялът на заетите в сектор Индустрия (средно 59% от всички наети), докато в сектор Услуги, наетите лица възлизат на 40% (5 329 души). По отношение на средния брой наети лица, не се отчита значителни промени по икономически дейности.

Тенденциите в икономическото развитие до голяма степен определят и динамиката на безработицата. До 2012 г. се наблюдава нарастване на безработицата в община в резултат на продължаващите ефекти от икономическата криза и оптимизиране на персонала в местните предприятия. Наблюдаваното положително развитие през

³При настоящия анализ са използвани данните за икономическата активност на две възрастови групи – референтната за целите на стратегия Европа 2020 група 20-64 години, както и групата, обхващаща всички лица на възраст над 15 години.

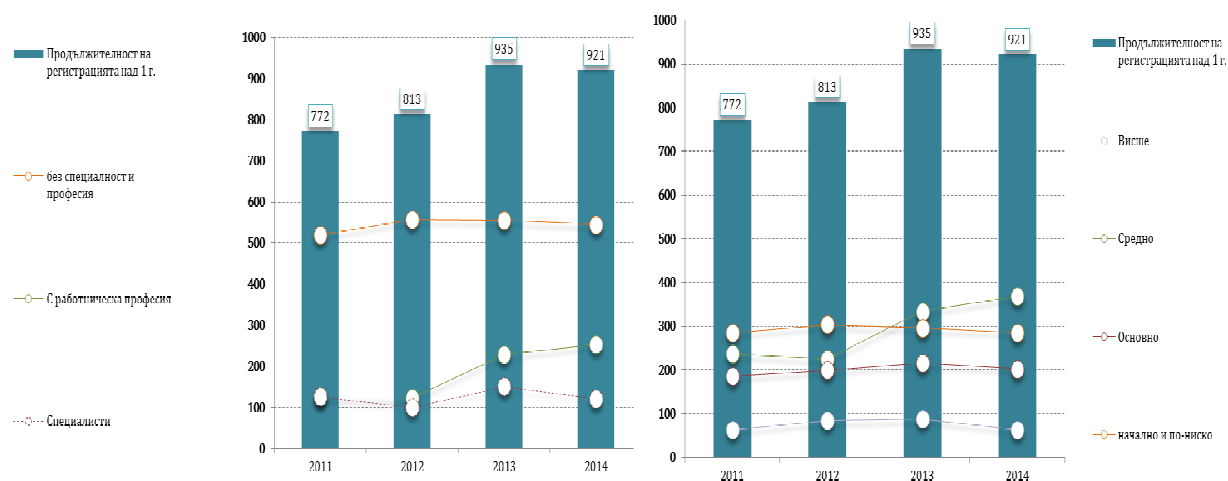
следващите две години се отразява и в намаление на безработните лица до 1 362 души или около 8 % от активното население. Като цяло се отчита цялостно намаление на безработните лица с около 7 % за последните 4 г.

В структурата на безработните лица преобладават жените с дял от над 50 % от всички безработни лица. Макар и слабо, се отчита и нарастване на лицата с намалена трудоспособност, като техния дял сред безработните лица достига близо 4% през 2014 г., спрямо 3 % през 2010 г.

Независимо, че се наблюдава цялостно намаление на безработните лица в периода 2010-2014 г., при дългосрочно безработните лица (продължителност на регистрацията над 1 г.) се отчита растеж с близо 19,3% спрямо началото на периода. Техният дял в структурата на безработните лица нараства от 30,5% (2010 г.) до 39,3% през 2014 г. С оглед нарастващият дял на дългосрочно безработните лица, достигащи до 921 души през 2014 г., структурната безработица се очертава като най-сериозното предизвикателство пред местната политика на пазара на труда в следващите години.

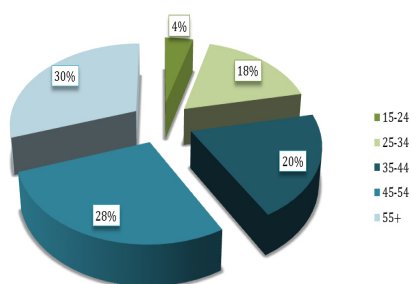
Тенденцията е особено отчетлива за лицата с продължителност на регистрацията над 2 г., която през целия период показват устойчива тенденция за нарастване. Независимо, че се наблюдава намаление на абсолютния брой на регистрирани дългосрочно безработни лица с основно и по-ниско образование, техният относителен дял в общата структура на безработните лица, възлиза на близо 53% (488 лица) през 2014 г. В същото време, лицата без специалност и професия са изложени на значително по-голям риск да прекарат на пазара на труда над 1 г. Техният относителен дял е близо 60% (2014 г.) сред дългосрочно безработните лица. Във възрастово отношение се наблюдава нарастване дела на продължително безработни лица над 50 г., които през 2014 г. съставляват близо 50% от дългосрочно безработните лица в община Кърджали.

Фигура 10 - Дългосрочно безработни лица по образование и професионална квалификация

Източник: ДБТ – Кърджали, собствени изчисления

Динамиката при безработните младежи следва общата тенденция. До 2012 г. се наблюдава прогресивно нарастване с близо 12 % на младежите във възрастовата група 15-24 г. спрямо предходната година. През следващите две години се отчита ускорено намаляване със средно 31% на годишна база сред регистрираните безработни младежи, като в края на 2014 г., техният брой възлиза на 99 души спрямо 186 души в края на 2011

Източник: ДБТ - Кърджали

г. Следвайки общата тенденция, делът на безработните младежи⁴, в края на 2014 г. е под 2% от лицата в съответната група, което е значително под средните стойности в страната. Същевременно следва да се отбележи, че част от младежите търсят професионална реализация извън територията на общината, което допринася в не малка степен и за пониският им дял. Основен проблем пред младите хора се очертава липсата на трудови навици и стаж, както и неактуалната професионална квалификация на една част от тях. Под внимание следва да се вземе предвид

и факта, че значителна част от регистрираните безработни младежи са без право на обезщетение.

Най – засегнати на пазара на труда са лицата над 55 г. и във възрастова група 45-54 г. Тези групи формират над 58% от безработните лица през 2014 г. За тези възрастови групи рискът от оставане извън пазара на труда над 1 г. е най-голям. Този риск нараства с възрастта, като за лицата над 55 г. съществува реален риск да останат без работа до края на кариерата си. Обикновено, основните трудности, пред които са изправени тези лица са:

- Намиране на работа по специалността;
- По трудна ориентация към друга професионална област и преквалификация;
- Липса на подходящо образование и квалификация сред част от безработните лица в тази възрастова група;

Данните за последните 2 г. на местния пазар на труда, показват известно стабилизиране и преодоляване на негативните тенденции, свързани със затваряне на някои структуроопределящи предприятия. В същото време, основният фактор, увеличаващ риска за попадане в групата на бедните за преобладаващата част от населението, е тяхната икономическа активност и участието им на пазара на труда. За целия период относителният дял на бедните е най-висок сред безработните лица (над 45%), като най-уязвима е възрастовата група над 45 г.

4.3. Жилищни условия

Броят на домакинствата на национално равнище се е увеличил, въпреки негативната тенденция в развитието на населението през последните години. За община Кърджали се наблюдава сходна тенденция, като индикатора „брой членове на домакинството“ достига до 2,7 души през 2011 г.

⁴ „Youth unemployment ratio“, или „дял на безработните младежи“. - броят на безработните лица се разделя общия брой на лицата в съответната възрастова група

Таблица 2 - Домакинства в община Кърджали и среден брой членове на домакинството

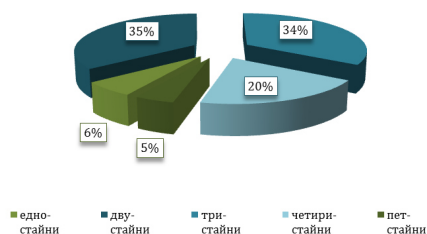
	Брой домакинства	Лица в домакинството*	Брой членове в домакинството
Община Кърджали	25 006	66 855	2,7
Общо за област Кърджали	54 185	151 861	2.8
Р. България	3 005 589	7 296 459	2,4

Забележка: *" Лицата, които нямат общ бюджет и не се хранят заедно, не образуват едно домакинство независимо, че живеят заедно и дори обитават една стая".

Източник: НСИ, <http://www.nsi.bg/census2011/pagebg2.php?p2=175&sp2=192&SSPP2=196>

Характеристиката на обособената територия определя и вида на жилищата. В

Фигура 12 - Дял на жилищата според броя на стаите, 2013 г.

конструктивно отношение преобладават масивните жилища – над 97% от общия жилищен фонд. Обитаемите жилища съставляват близо 75% от всички, като средната полезна площ на едно жилище е 78 м². В град Кърджали, като цяло са разположени повечето от едностаините и двустаини жилища, докато в селата се наблюдава превес на жилищата с повече стаи. Това се определя от факта, че в повечето случаи в жилищата живеят повече от едно поколение. През 2013 г. са въведени

в експлоатация 21 нови сгради с общо 158 жилища и над 12,7 хил. кв. м² полезна площ. Това са единствените нови жилищни сгради регистрирани в цялата област.

Таблица 3 - Брой жилища и полезна площ на едно 1 лице

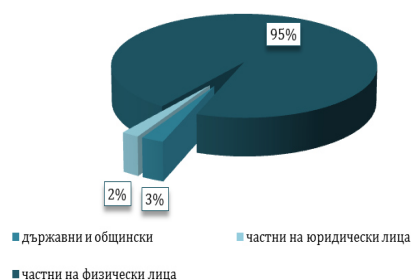
	Средногодишен брой на населението	Жилища	Полезна площ, кв. м	Средна полезна площ на едно жилище, кв. м	Полезна площ на едно жилище на 1 лице, кв. м.
Община Кърджали	67273	31450	2472132	78,61	36,75
Област Кърджали	150 973	75 088	6 243 011	83,14	41,35
Р. България	7 265 115	3 918 241	286 416 690	73,10	39,42

Източник: НСИ

През 2013 г., жилищата на 1000 човека от население достига до 467броя (2,14 лица на едно жилище), което е под средното за областта от близо 499 жилища или близо 2 лица на 1 жилище и значително под равнището за страната от - 541 души.

По отношение на собствеността се откроява непрекъснатата тенденция за нарастване на собствеността върху жилища от страна на частни и юридически лица, които притежават близо 98 %от всички жилища в общината.

При общинските жилища се наблюдава тенденция за намаление. В края на 2014 г. общинските жилища са 433 бр. спрямо 437 бр. в края на 2011 г. – намаление с 0,9% за последните 4 г. За сравнение с предходния период намалението е по-значително възлизайки на близо 2,9 %. В структурно отношение преобладават жилищата за настаняване под наем, които са близо 90,3% през 2014 г. (намаление с 3,2% спрямо 2011 г.). Намалението на общинските жилища за настаняване под наем се дължи на факта, че много от тях бяха продадени на наемателите през последните години.

Източник: НСИ

Съгласно Наредбата за условията и реда за придобиване, управление и разпореждане с общински жилища, община Кърджали съставя и поддържа картотека на нуждаещите от жилища лица и семейства. За включване в картотеката лицата и семействата следва да отговарят на изискванията на чл. 7 от Наредбата.

Към момента всички жилища предназначени за настаняване под наем на граждани са заети. Част от наемателите изпитват трудности при заплащане на наема и режимните разходи (отопление, вода, електричество). По официални данни на Общинска администрация, нуждаещите се от жилища регистрирани в картотеката бележат тенденция на намаление, като за 4 г. нуждаещи граждани и семейства са с 24,5% по-малко спрямо 2011 г. и с 41,6% спрямо 2009 г. В същото време, според експертни оценки много от лицата отговарящи на изискванията не подават документи, защото не вярват, че ще получат общинско жилище.

Таблица4 - Динамика в картотекираните нуждаещи се лица в община Кърджали

Нуждаещи се от жилища в картотеката на Община Кърджали	2011 г.	2014 г.	Ръст спрямо 2011 г. (в %)
Общо, от тях	143	108	-24,5%
Семейства с четири деца	1	0	-100,0%
Семейства с три деца	2	1	-50,0%
Семейства с две деца	11	5	-54,5%
Семейства с едно дете	12	11	-8,3%
Самотен родител с четири деца	0	1	100,0%
Самотен родител с три деца	1	2	100,0%
Самотен родител с две деца	16	18	12,5%
Самотен родител с едно дете	26	22	-15,4%
Двучленни семейства	13	9	-30,8%
Едночленни семейства	61	39	-36,1%

Източник: Общинска администрация

Независимо от отчетеният спад на нуждаещите, се отчита недостиг на общински жилища, които да задоволят търсенето от страна на всички нуждаещи се млади и социално слаби семейства, на лица с различна степен на увреждания. Основният общински жилищен фонд е съсредоточен в гр. Кърджали, като възможностите на общината за предоставяне на жилища в селата са изключително слаби.

Ограничените финансови възможности на общината в областта на жилищната политика, към настоящият момент не позволява изграждане и/или разширяване на общинските жилища, които в последствие да бъдат предоставени на нуждаещи се лица и семейства. Алтернативните варианти са свързани с неизползвани сгради държавна собственост, които да бъдат реконструирани.

4.4. Здравеопазване

При оценка на здравето на населението обикновено се използват три основни групи показатели – демографски, заболяване и физическо развитие. Върху заболяемостта на населението роля играе състоянието на околната среда (атмосферен въздух, почви, води и т.н). Съгласно Решение на МС, гр. Кърджали е определен за район с повишен здравен риск. Предприятията, които представляват заплахата за елементите на околната среда и здравето са включени в списъка на мониторинговата мрежа за наблюдение и контрол на състоянието на атмосферния въздух.

Тенденциите свързани с демографското развитие на общината очертават следните характеристики:

- Общата и детска смъртност на население е по-ниска от средните стойности в страната и областта;
- Независимо от положителния естествен прираст, нарастването на средната продължителност на настоящия живот води бавно, но сигурно до натрупването на две поколения стари хора- лица на 65+ г. (категория I) и лица над 80- годишна възраст (категория II). Това поставя сериозни предизвикателства пред системата на здравеопазването, тъй като лицата във високите възрастови групи се нуждаят от повече здравни и социални грижи.
 - o Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените;
 - o Застаряването на населението е по-силно изразено в селата

Осигуреност на здравната система в община Кърджали

Здравните лечебни заведения, които се намират в гр. Кърджали обслужват цялата област и имат важно значение за населението на общината. Общината разполага с добри специалисти, болници, медицински центрове и специализирани здравни заведения, които е необходимо да се поддържат в добро състояние, за да посрещат нуждите на населението на общината. Статистическите данни за здравеопазването на регионално ниво са представени в таблицата по-долу.

Таблица 5 - Осигуреност с лекари и медицински специалисти в община Кърджали, 2010-2013 г.

Здравни индикатори	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Лекари на 10 000 души	44,0	45,8	43,8	45,8
в т.ч. общопрактикуващи	5,1	5,2	5,1	5,1
Стоматолози на 10 000 души	9,5	10,1	10,6	11,4
Медицински специалисти по здравни грижи на 10 000 души	105,2	103,8	105,9	102,6

Източник: НСИ

Всички индикатори са над средните за страната и отразяват цялостните демографски и икономически предимства на община Кърджали.

Първична извънболнична помощ

По данни на РЗИ към 2014 г. на територията на Община Кърджали заети са 25 индивидуални практики за първична медицинска помощ, 2 групови практики и 4 групови практики за дентална помощ⁵. Незаети са практиките в селата - Царевец, с. Бели пласт, с. Званица, с. Широко поле, с. Скалище и с. Миладиново. Индивидуалните практики за първична извънболнична помощ в Община Кърджали са разположени в сгради публична общинска собственост, сгради, в които общината е в съсобственост с трети лица и собствени сгради или помещения.

В град Кърджали са регистрирани над 56% от индивидуалните практики, като в селата се наблюдава ограничен достъп до първична медицинска помощ. Това поражда дисбаланс, като осигуреността в града е значително по-висока в сравнение със селата. В същото време, населението в по-малките населени места се характеризират с по-силна тенденция към остаряване и имат по-голяма нужда от медицинска грижа.

Специализирана доболнична медицинска помощ

В общината, доболничната медицинска помощ се изпълнява от:

- ДКЦ № 1 ООД – предлага диагностика, лечение и рехабилитация, наблюдение на болни и консултации по различни специалности;
- 4 Медицински центъра - разполагат със специализирани кабинети в различни области.

По отношение на специалистите се наблюдава неравномерно разпределение, основната част от тях са концентрирани в градския център. Населението в селата е със затруднен достъп до подобни специалисти, което води до рискове свързани с появата на усложнения и/или закъсняла диагноза.

Болнична медицинска помощ

На територията на общината има три лечебни заведения, които предлагат болнична медицинска помощ, обслужвайки цялото население на областта.

МБАЛ „д-р Атанас Дафовски“ АД – гр. Кърджали и МБАЛ „Кърджали“ ООД разполагат с 400 легла, но при епидемия могат да покрият над 600 легла. Болниците предлагат болнична медицинска помощ и спешна медицинска помощ, но само в нейния стационарен етап. Отчита се нарастване на приема през последните години, като между 10-15% от пациентите не са здравно осигурени. Нарастването на броя пациенти в не малка степен се дължи и на затруднения достъп до специализирана медицинска помощ по селата, което принуждава населението да посещават по-често болничните заведения. Наблюденията сочат, че най-често заболялите лица търсеци медицинска помощ в двете многопрофилни болници са във възрастовата група 50 – 75 г., като най-често срещаните болести са: Сърдечносъдови заболявания; Заболявания на дихателната система; Заболявания на храносмилателната система; Инфекциозни заболявания; Травми и отравяния.

Държавна психиатрична болница в гр. Кърджали е с капацитет от 320 легла. Дейността е насочена към профилактика, диагностика и цялостно лечение на пациенти с тежки психични разстройства. В структурно отношение, болницата има няколко отделения: мъжки и женско отделения, консултативно диагностичен блок, отделение за

⁵Източник: РЗИ, Регистър на Лечебни заведения за извънболнична помощ и хосписи, регистрирани съгласно чл. 40 на Закона за лечебните заведения, на територията на област Кърджали, <http://rzi-kardjali.com/?page=%D0%E5%E3%E8%F1%F2%F0%E8>

гранични състояния и геронтопсихиатрично отделение. През 2012 г. е открито отделение за лечение на зависимости с капацитет от 30 легла.

Спешна медицинска помощ

В област Кърджали има един ЦСМП, който е с осем филиала. Осигуреността с щат е достатъчна, но има сравнително голямо текучество сред лекарите. Основната тежест, се поема от средния медицински персонал. За подобряване качеството на оказваната спешна медицинска помощ е необходимо ресурсно осигуряване, повишаване квалификацията на персонала, готовност за бързо реагиране при аварии, бедствия и катастрофи в съответствие с европейските стандарти.

Извънболнична медицинска помощ и обществено здраве

На територията на община Кърджали има два хосписа, които обслужват населението на общината:

– Хоспис „Червен кръст“ с капацитет от 20 човека и 13 души персонал е създаден да отговори на нуждите на хора с хронични и инвалидизиращи заболявания, терминални състояния и медико-социални проблеми.

– Хоспис „Добролюбие“ с капацитет от 40 легла и 27 души персонал е дъщерно дружество на МБАЛ "Д-р Атанас Дафовски" АД.

Дом за медико-социални грижи за деца – гр. Кърджали е лечебно заведение, в което медицински и други специалисти осъществяват наблюдение и специфични грижи за деца с хронични заболявания и медико - социални проблеми. В дома се извършват: диагностициране, лечение и рехабилитация на деца с хронични заболявания и медико-социални проблеми; специфични грижи за деца с хронични заболявания и медико-социални проблеми: отглеждане, възпитание и обучение; подготовка за интеграция в обществото чрез посещаване на масови детски заведения, интеграция в семейството, подготовка за осиновяване. Към момента в дома се предоставят основно медицински тип грижи.

Със съвместните усилия на здравните институции, Община Кърджали и бизнеса се осъществяват редица дейности по Националната програма СИНДИ , част от която е зона Кърджали. Разкрит е и функционира успешно повече от 13 г. Кабинет за безплатно измерване на кръвното налягане и борба с хипертонията, финансиран от община Кърджали. Това позволява на гражданите на града да се грижат постоянно за своето здраве и да получават безплатна квалифицирана помощ.

Периодично се разработват здравно-информационни материали, които целят да осведомят населението за рисковете от хипертонията. За последните 4 години средния брой пациенти годишно възлиза на 3 720 души.

	2011 г.	2012	2013	2014	Средногодишен брой посещения	Средно на ден
Брой на пациентите, посетили здравния кабинет за борба с хипертонията	3997	4086	3580	3219	3720	15

Източник: Общинска администрация

С особено внимание се работи и в сферата на училищното и детско здравеопазване, което е звено към община Кърджали. В училищата и детските заведения в града и селата функционират здравни кабинета. Методическото ръководство на медицинските специалисти се осъществява от РЗИ и Община Кърджали. Квалификацията

на медицинския персонал периодично се повишава чрез провеждане на обучителни семинари.

Основните проблеми касаещи здравната система в община Кърджали могат да се обобщят по следния начин:

- Недостатъчни средства за модернизиране на болничната техника и средства за мотивиране на медицинския персонал;
- Застаряване на квалифицирания медицински състав;
- Недостиг на общо практикуващи лекари в селата;
- Затруднен достъп до лекарска помощ в отдалечените и труднодостъпни населени места в общината;
- Недостатъчни и целенасочени кампании за превенция на здравето;
- Висок дял на неосигурени лица в малките населени места.

Като цяло, общината има сравнително малко възможности за въздействие в областта на здравеопазването, поради по-малките отговорности, с които разполага.

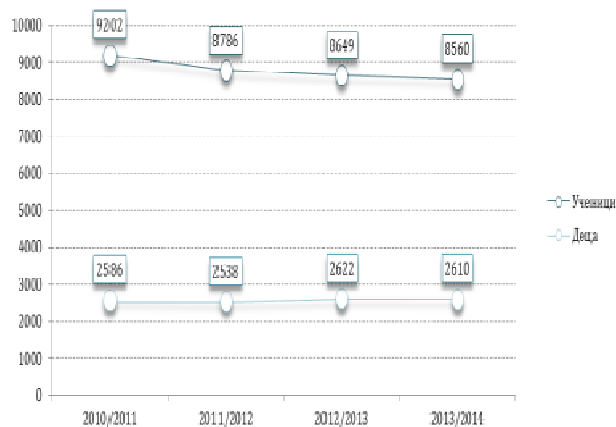
4.5. Образование

Сериозно влияние върху образователната мрежа оказват демографските процеси и териториалното разположение на населените места. Общината включва 118 населени места разположени в планински и полу-планински терен, с голям брой малки селища и махали. В част от малките населени места се наблюдават засилени процеси на застаряване на население, в т. ч. обезлюдяване и намаляване на броя на децата и учениците. Всичко това рефлектира върху изграждането на оптимална образователна

мрежа, създавайки трудности при обхващането на децата от системата.

Образователната структура на територията на община Кърджали включва общообразователни училища, професионални гимназии, висши училища и детски градини. Средните и професионалните училища са съсредоточени единствено в град Кърджали, като в селата се намират основните училища. С цел по-пълно обхващане на децата и учениците се осигуряват средства по национални програми, както и средства за транспорт на децата и учениците в задължителна училищна възраст; защитени и средищни

Фигура 14 - Брой деца в детските градини и училищата в община Кърджали

Източник: Общинска администрация, НСИ

училища; целодневна организация на учебния ден; подпомагане храненето на децата и учениците; безплатни учебници и учебни помагала; стипендии на ученици и специална закрила на деца с изявени дарби.

Наблюдаваните тенденции за намаление на броя деца в детските градини и учениците продължава и през периода 2010-2014 г. Отчетеното нарастването на децата с близо 3% през учебната 2012/2013 г. се дължи на повишената раждаемост в периода 2008-2009 г. При учениците, продължава негативната тенденция за непрекъснат спад, като за последните 4 учебни години техния брой е намалял с 7 %.

Предучилищно образование

В общината функционират общо 24 броя целодневни детски градини, в които се осъществява предучилищното образование. В гр. Кърджали са разположени 11 целодневни детски градини. Наблюдаваното намаление на децата в селата се дължи на преместване на част от младото население към града, където по – лесно могат да намерят реализация.

През последните години, детските градини в гр. Кърджали въведоха някои интерактивни методи с необходимото оборудване, като децата имат възможност да използват и допълнителни дейности. Като цяло, за реализацията на допълнителни инициативи се разчита на подкрепа от родителите. За подобряване на условията е необходимо продължаване на усилията на общината по отношение на обновяване на материално – техническата база.

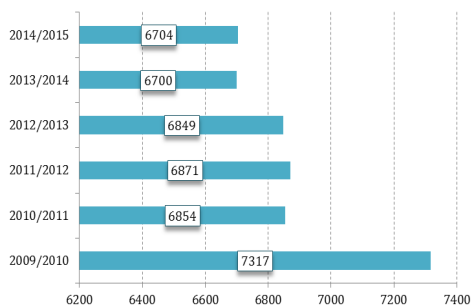
Училищно образование

Сравнителния анализ спрямо предходния период (2005-2010 г.) показва, че броят на училищата в общината са намалели с 3 през последните 4 учебни години. Затворени са училищата в с. Званица, Македонци и Охлювец. От общо 30 училища действащи на територията на община Кърджали през учебната 2014/2015 г., най- висок дял заемат общинските училища – 77,3 (22 бр.), като държавните училища са 8 (7 професионални гимназии и 1 помощно училище⁶.

– Общински училища

Структурата на общинските училища включва 5 средни училища, 1 профилирана

Фигура 15 - Брой ученици в общинските училища в община Кърджали

Източник: Общинска администрация

гимназия и 16 основни училища. Всички средни училища са разположени в гр. Кърджали. Броят на учениците в общинските училища е с ясна тенденция на намаление. Цялостно се отчита ръст на децата в прогимназиален етап, което се дължи главно на чисто демографски фактори свързани с нарастване на ражданията в периода след 2002 г., като може да се очаква тенденцията да се запази в следващите 2 г. Тревожна е тенденцията за намаление на учениците в средните училища, които са намалели с 12,2% за анализирания период. Учебният процес в общинските училища е кадрово обезпечен с правоспособни учители. Като негативна тенденция се наблюдава застаряване на преподавателския състав главно в селата. Наличието на слети паралелки в някои училища извън града води до намаляване качеството на образованието. Съществуването на маломерни паралелки не позволява провеждането на нормален учебно-възпитателен процес, не отговаря на интересите на децата и противоречи на основните приоритети за гарантиране на равен достъп до съизмеримо по качество образование. В същото време, оптимизирането на училищната мрежа в общината, чрез закриване на училища в малките населени места води до увеличение на пътуванията на учениците от по-малките населени места към общинския център и/или близки средищни училища. Това само по себе си допълнително

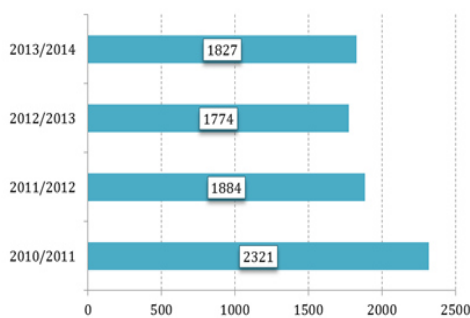
⁶ Източник: Министерство на образованието и науката, Регистър на училищата, детските градини и обслужващите звена, <http://www2.mon.bg/adminmon/schools/>

засилва миграционните нагласи на млади семейства от населени места без наличие на училище, които искат да осигурят добро образование за децата си.

– *Държавни училища*

Структурата на държавните училища включва 7 професионални гимназии и 1 специално училище разположени изцяло в гр. Кърджали.

Фигура 16 - Брой ученици в държавните училища

Източник: НСИ

Броя на учениците в професионалните гимназии бележи тенденции на намаление, като за анализирания период учениците са намалели с 21% (-494 ученици). През последните 2 учебни години се забелязва стабилизиране на броя обучаеми в рамките на 1700-1800. Тези училища изпълняват надобщински функции и в тях се учат деца както от съседни общини, така и от общините от областите Хасково и Смолян. Професионалните гимназии предлагат подготовка в широк диапазон от специалности: икономика, строителство, селско и горско стопанство, машиностроене, електротехника и

електроника, туризъм, облекло и дизайн.

Специалното училище представлява помощно училище – интернат и предлага обучение по специалност в паралелка - Озеленяване и цветарство. Финансирането на институцията е държавно, а обучението на учениците се извършва на една смяна. През последната учебна година се отчита ръст на децата с близо 27% спрямо предходната година.

В голяма част от професионалните гимназии и СОУ-тата са закупени компютри и таблети за учениците и има внедрени интерактивни методи за обучение. Училищата, които са били активни при разработване и реализиране на проекти са обзаведени с компютър, мултимедия, интерактивни дъски и интерактивни книги. Голяма част от учителите са повишавали своята квалификация по проекти и други инициативи, като процеса на подобряване на техните компетенциите следва да се разглежда като непрекъснат процес. Една част от училищата са подобрили материално – техническата си база благодарение на средства предоставени от общината, но това остава като необходимост за голяма част от училищата, които имат нужда от модернизиране на базите си и подобряване на енергийната ефективност.

Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности

Центърът е открит със заповед на Министъра на образованието и науката на 13 септември 2006 г. в град Кърджали. Ресурсният център е държавно обслужващо звено – извънучилищно педагогическо учреждение. Неговата задача е да подпомогне успешното интегриране на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователна среда. Центърът има консултативна, образователно-възпитателна, рехабилитационна и координираща функция. През 2015 г. в центъра са открити новите кабинети - "Арт терапия", "Полезни умения", "Психомоторика"

В Ресурсният център работят 17 ресурсни учители, един психолог един логопед, един учител на деца с езиково-говорни нарушения, един учител на деца със зрителни нарушения, които подпомагат обучението на децата със СОП (Специални образователни

**Анализ на потребностите
от социални услуги в община Кърджали**

потребности) интегрирани в общообразователните училища на територията на област Кърджали.

През периода 2010-2014 г. са интегрирани общо 120 деца със специално образователни потребности в училищата и 23 деца в ОДЗ, детските градини (в т.ч. подготовителните групи) и ДМСГД.

Таблица 6 - Интегрирани деца и ученици със специални образователни потребности

ОЦЕНЕНИ ОТ ЕКПО НА РИО – КЪРДЖАЛИ 2010 - 2014 год.

клас	Умств. изостаналост	Множество увр.	Обучителни трудности	ВИД УВРЕЖДАНЕ/НАРУШЕНИЕ		Езиково-говорни нарушения, ресурсно подпомогнати	Разстройство в поведението	Общо
				Други	наруш. аутизъм			
					наруш. активност и внимание			
1	9	1	11	1	3	4	2	31
2	6		12		6	3	4	31
3	4	1	7		7		5	24
4	2		6		2	1		11
5	3	1	5		1	1	3	14
6	1	1	1		1		2	6
7	0					1	1	2
8	0		1					1
общо	25	4	43	1	20	10	17	120

ОЦЕНЕНИ ОТ ЕКПО НА РИО – КЪРДЖАЛИ 2010 - 2014 год.

	Умств. изостаналост	ДЦП/ физ. увреждания	Множество увр.	Обучителни трудности	ВИД УВРЕЖДАНЕ/НАРУШЕНИЕ		Езиково-говорни нарушения, ресурсно подпомогнати	Разстройство в поведението	Общо
					Други	наруш. активност и внимание			
					аутизъм				
ОДЗ/ЦДГ	3		4	1	2		2	1	13
ПГ към СОУ/ОУ		1	4				3		8
ДМСГД		1	1						2
общо	3	2	9	1	2	0	5	1	23

Източник: Общинска администрация

Висше образование

В град Кърджали има филиали на три на висши училища:

- *Филиал „Любен Каравелов“* е висше училище, основно звено в структурата на ПУ “Паисий Хилендарски” - най-големият държавен университет в Южна България;
- *Филиал на Минно-геоложки университет* – акредитиран да подготвя студенти в образователно-квалификационната степен “Бакалавър”;
- *Филиал на Висше училище по агробизнес и развитие на регионите.*

В областта на висшето образование се наблюдава устойчива тенденция на повишение на броя на студентите, които се обучават на територията на община Кърджали с близо 5% през последните 4 учебни години.

Анализът на ситуацията в образователната сфера отчита следните тенденции:

- Намаление на броя деца в училищна възраст;
- Продължаващ процес на оптимизация на училищната мрежа основно в малките населени места;
- Наличие на паралелки под определения минимален праг и сформирани слети групи – тенденция характерна в селата;
- Наличие на маломерни паралелки, което се отразява върху провеждане на нормален учебно – възпитателен процес.

Отпаднали или застрашени от отпадане ученици

Данните за отпадналите или застрашени от отпадане ученици са по данни на НСИ и РИО Кърджали. Продължава тенденцията от предходния период за сравнително високия брой на деца, които са отпаднали от училище. Средно близо 54% от всички отпаднали деца в областта са от община Кърджали, като годишно около 0,7-1,3% от всички учащи се в общината напускат училище между I и VIII клас. Общият брой на отпаднали от образователната система деца за община Кърджали е 404 учащи се, за последните 4 години. През последните две учебни години се наблюдава позитивна тенденция за намаляване на броя учащи се напуснали образователните институции с 28,2%. Независимо от това, техният брой остава относително висок, което изисква систематична работа с техните родители.

Таблица 7 - Отпаднали или застрашени за отпадане деца за област Кърджали

Учебна година	2010/2011	2011/12	2012/2013	2013/2014	Среден брой
Учащи I -VIII клас, напуснали общообразователните и специални училища (област Кърджали)	190	200	185	164	198
Учащи I -VIII клас, напуснали общообразователните и специални училища (Община Кърджали)	82	124	109	89	106
Деца в училищна възраст, необхванати от образователната система	няма	няма	няма	няма	-
Деца в риск от отпадане от училище*	0	0	2	3	-

*Забележка: * По данни на РИО - Кърджали*

Източник: НСИ

Основните фактори, влияещите върху динамиката на отпадналите или застрашени от отпадане ученици включват:

- *Личностни* - липса на мотивация за учене, негативно отношение към училището, трудности в общуването с учители и съученици, липса на интерес към образованието;
- *Социални* - незаинтересованост и липса на контрол на родителите, негативно въздействие на средата, социална изолация;
- *Икономически* - финансови проблеми породени от продължителна безработица, ниски доходи;
- *Културни стереотипи* - невъзприемане на образованието като ценност и възможност за последваща професионална реализация, ранни бракове, липса на стереотипи за утвърдени в обществото образовани личности и др.

III. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РИСКОВИТЕ ГРУПИ В ОБЩИНА КЪРДЖАЛИ

Развитието на социалните услуги в общината имат важна роля в процеса на превенция и социално включване на уязвими групи от населението. По смисъла на Закона за социално подпомагане и Правилникът за неговото прилагане, социалните услуги имат за задача да подпомогнат лицата да водят достоен живот, да предпазват хората от рискове, свързани с тяхната социална интеграция и подпомагат реинтеграцията в случаи на вече появили се рискове, да намали рисковете от социалната изолация и маргинализиране на определени групи от обществото.

Извършеният ситуационния анализ на общината очертава определени рискови социално-икономически фактори, които от своя страна водят до идентифициране на рискове групи от населението.

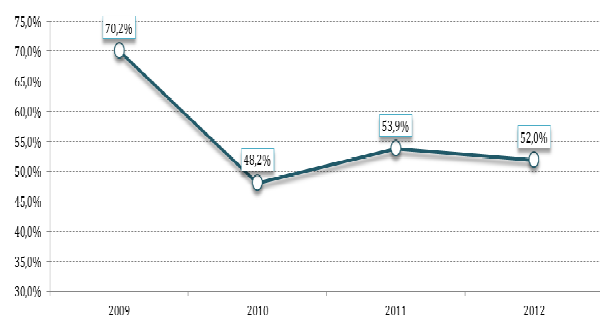
Настоящият анализ и оценката на рисковете не цели да опише всички възможни рискови групи, а да очертае развитието на адекватна социална политика в периода 2016-2020 г., съобразно нуждите и потребностите на отделните уязвими групи.

1. Фактори, които пораждат риск за различните групи от населението

Анализът се базира на разбирането за риск като група от фактори, които препятстват социалната интеграция в обществото на лица и групи от населението.

1.1. Фактори, свързани с доходите

Фигура 17 – Процент от население в риск от бедност или социално изключване, област Кърджали

Източник: НСИ

Доходите са основния фактор увеличаващ риска за попадане в групата на бедните за преобладаващата част от населението. Това е свързано с икономическата активност на хората и участието им на пазара на труда. Комбинираният показател отчитащ риска от бедност, интензитетът на икономическа активност и материалните лишения за област Кърджали показва, признаци на подобрене. Независимо от това през 2012 г. над 50% от населението на областта е изложено на риск от

бедност или социално изключване, като за целият период, процентът на жените е значително по-висок спрямо мъжете. През 2012 г., 57 % от жените за изложение на риск от бедност или социално изключване, докато при мъжете този процент е 47,3.

Най – сериозно засегнати са безработните лица, при които възможностите за доход са ограничени, като именно тази група е с най-висок дял на бедност сред населението, като според различни оценки варира в границите на 42-48%. Социалната цена на безработицата се изразява в загуба на доходи и влошаване на жизнения стандарт на семейството; загуба на квалификация (особено при дългосрочно безработните); нежелание за поддържане на високо професионално равнище.

Равнището на безработица в общината е силно зависимо от икономическата конюнктура както в страната, така и в чужбина. В условията на криза, равнището на безработица расте поради затваряне на предприятията и/или оптимизиране на броя на служителите. Анкетно проучване проведено сред местните фирми през 2012 г. показва, че всеки втори бизнесмен е направил съкращения на персонала, затруднява се при вземанията си и значително е усетил намаляване на оборотите, а почти всеки четвърти има затруднения в изплащането на текущите задължения към персонала и доставчиците, а всеки седми е намалил заплатите на персонала. Резултатите от анкетното проучване се потвърждават и от регистрираните безработни лица в ДБТ, като през 2012 г. те са 3 012 души, което е най-високият брой безработни лица за последните 8 г. С подобряването на икономическата ситуация, се наблюдава и значително намаление на регистрираните безработни лица с близо 24 % в края на 2014 г. спрямо 2012 г. Като цяло коефициентът на безработица в общината Кърджали се движи около или малко под средните стойности за страната и значително под средното ниво за областта.

Нивата на заетост в община Кърджали подсказват, че извън официално регистрираните безработни лица, има значителна част от населението, което е в активна трудова възраст, но остава извън официалния пазар на труда. Тези хора не поддържат регистрация в ДБТ. Това е характерно за една част от лицата живеещи в по-отдалечените населени места, които за да поддържат актуална регистрация се налага да пътуват до града, а друга част губят мотивация след изтичане на периода на подпомагане, тъй като нямат доверие, че ще получат преквалификация, която би им помогнала при търсене на работа.

Достъпът до заетост е най-силно ограничен за няколко специфични групи безработни: – лица с ниско образование, лица на възраст над 45 г., хора с увреждания в трудоспособна възраст и хора от отдалечените населени места.

Данните за безработните лица показват, че образователното равнище пряко корелира с възможността за заетост и достъпа до пазара на труда. Лицата с основно и по-ниско образование са най-често засегнатите лица при влошаване на икономическата ситуация и остават най-дълго на пазара на труда.

С ограничен достъп до пазара на труда са и лицата на възраст над 45 години, като техният дял в общата структурата на безработните лица е над 58% през 2014 г. За тези възрастови групи рискът от оставане извън пазара на труда над 1 г. е най-голям. Този риск нараства с възрастта, като за лицата над 55 г. съществува реален риск да останат без работа до края на кариерата си. Рискът за изпадане в бедност за тази група се увеличава, тъй като част от тях са принудени да се грижат за свои близки стари и болни хора.

Независимо от инициативите на национално ниво, лицата с увреждане продължават да бъдат рискова група на пазара на труда. Техният дял в общата структура на безработните лица непрекъснато нараства от 2,8% през 2011 г. до 4,2% през 2014 г. Основните проблеми са свързани с физическата среда и някои предразсъдъци и стереотипи.

Липсата на възможности за заетост в малките и отдалечени населени места определя местното население като уязвима група. Ниските доходи и невъзможността за пътуване ги изолират от пазара на труда, като значителна част от тях не са регистрирани като безработни лица.

Много често при тези рискови групи единственият мотив да се регистрират в ДБТ, е възможността да бъдат включени в групата на социално слабите лица.

Таблица 8 - Брой лица и/или семейства в неравностойно положение в периода 2010-2014 г., община Кърджали

Описание на показатели	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.
Брой лица в неравностойно положение и лица , обект на подпомагане	11 637	11 647	12 966	12 610	12 753
Лица, получаващи месечни социални помощи	83	74	66	62	65
Лица, получили еднократна помощ	52	66	584	60	34
Сам родител, отглеждащ дете/ деца	9	8	6	7	9
Многодетни семейства	7	6	9	4	5
Самотно живеещи стари хора	13	9	5	14	12
Възрастни хора, обект на социално подпомагане	11 473	11 484	12 296	12 463	12 628

Източник: Дирекция Социално подпомагане - Кърджали

Сравнителните данни показват устойчива тенденция на нарастване на възрастните хора, обект на социално подпомагане, като през последните 5 г. те са нараснали с малко над 10% или 1 155 души. Доходът който получават е значително под линията на бедност, като значителна част от лицата изпитват материални лишения.

Таблица 9 - Брой пълнолетни лица и семейства под линията на бедност, получили целева помощ за отопление

Лица получаващи целеви помощи за отопление	Брой	Дял от населението в %
сезон 2010-2011 г.	1 536	2,24%
сезон 2011-2012 г.	1 700	2,52%
сезон 2012-2013 г.	1 722	2,56%
Сезон 2013-2014 г.	2 190	3,26%
Сезон 2014-2015 г	2 178	3,22%

Източник: ДСП - Кърджали

В по-добра позиция са социално слабите хора, които бяха включени в различни национални програми, в т.ч и програми по ОП РЧР. Те получават почасово възнаграждение за труда си и имат месечна заетост с точно определена работа. Освен осигуряване на доход, инициативите имат значение и за преодоляване на социалната

изолация на безработните лица, особено в малките населени места, където както изтъкнахме възможностите за труд са силно ограничени.

Таблица 10 - Разкрити работни места по национални програми по Закона за насърчаване на заетостта и по проекти на Агенцията по заетостта по ОП РЧР

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
От социални помощи към осигуряване на заетост	65	12	4	0	0	15
За заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания	4	4	2	6	4	4
Помощ за пенсиониране	6	4	0	0	1	0
Регионална програма	6				5	5
НП "Нова възможност за заетост"			15	30	24	
Мерки по Закона за насърчаване на заетостта		2	1	3	3	
Проекти на АЗ по ОП"РЧР"		171	333	232	70	

Източник: ДБТ - Кърджали

Ограничените финансови възможности на безработните лица, се отразяват в осигуряване на по добри условия за живот на децата в семейството и покриване на разходите за всекидневни им нужди и стават една от причините за настаняване им в институция.

Основните рискови групи са самотните родители с деца, както и домакинствата с три и повече деца. В тези случаи, децата са изложени на риск от бедност и материални лишения. Проблемите се мултиплицират когато един или двамата родители са без работа и трябва да разчитат на социални помощи. В таблицата по-долу е дадена динамиката на децата и семействата получили финансова подкрепа през последните 5 г.

Таблица 11 - Брой лица в неравностойно положение и лица, обект на подпомагане

	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.
Деца, получили финансова подкрепа за работа по превенция на изоставянето, реинтеграция, настанени деца в семейства на роднини или близки и в приемни семейства	65	62	50	38	42
Сам родител, отглеждащ дете/ деца	9	8	6	7	9
Многодетни семейства	7	6	9	4	5

Източник: ДСП Кърджали

По отношение на лицата с увреждания основните проблемни области са свързани с възможността за покриване на режимните разходи и разходите за храна. Здравословните им проблеми не позволяват намиране на работа, което рефлектира върху доходите им за издръжка. Заплатата на личен или социален асистент и домашен помощник като основен източник на доходи в случаите, когато член на семейството се грижи за близък с увреждане, не позволява покриването на разходите.

Таблица 12 - Разкрити работни места за предоставяне на социални услуги в общността

	2010	2011	2012	2013	2014
Личен асистент по НП "Асистенти на хора с увреждания"	15	24	24	23	24

	2010	2011	2012	2013	2014
Личен асистент по проекти по ОП "РЧР"		53	57	55	76
Социален асистент по проект по ОП"РЧР"	14				
Домашен помощник по проект по ОП"РЧР"	14				
Домашен помощник по НП "Социални услуги в семейна среда"	8				
Домашен санитар по проект по ОП "РЧР"				39	39

Източник ДСБ, Община Кърджали

През последните години се наблюдава негативна тенденция за нарастване на бездомните възрастни хора. Липсата или ниските доходи принуждават част от възрастните хора да напуснат своя дом, озовавайки се на улицата. Нарастването на техния брой изисква адекватни мерки от страна на местната и централна власт. В това направление все по-сериозна става необходимостта от изграждане на приют, където да бъде осигурена медицинска грижа и храна на хората останали без дом в община Кърджали, особено през зимните месеци.

Безработицата и ниските доходи в семействата формират следните групи в риск:

- Дълготрайно безработни лица на възраст над 55 г.;
- Безработни лица с основни и по-ниско образование
- Лица с увреждане (деца и възрастни) и техните семейства;
- Деца на самотни родители и многодетни семейства;
- Деца, настанени в специализирана институция;
- Пенсионери и самотни стари хора с ниски пенсии;
- Бездомни възрастни хора;
- Семейства с ниски доходи, живеещи в отдалечени райони.

1.2. Фактори свързани с образованието

Образованието се възприема като фактор за социална интеграция и професионално развитие. Съгласно българското законодателство, образованието е задължително и всеки има право на достъп до него. От образователното ниво на хората до голяма степен зависи мобилността им на пазара на труда, гарантираща по-добро заплащане, поддържане на по-висок жизнен стандарт и качество на живота. Статистическите данни показват, че дялът на работещи лицата с основно и по-ниско образование живеещи под линията на бедност достига между 30-35%, докато при лицата със средно образование този дял е около 4-7%.

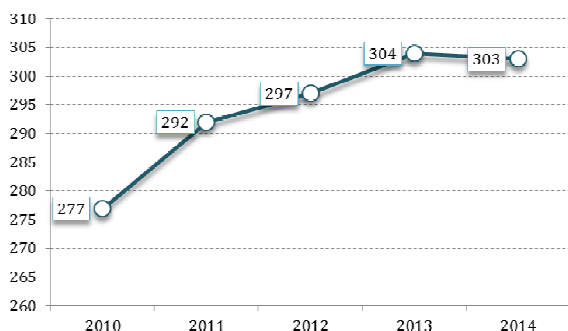
През последните 10 г. се наблюдават положителни тенденции в развитието на образователната структура на населението в общината, но въпреки това образователният статус на населението е под-средните стойности за страната.

Между последните две преброявания на населението, лицата с основно и по-ниско образование в общината са намалели с общо с 8 515 души или с 23,4%. Към началото на 2011 г. техният относителен дял към общото население е достигнал до 45% спрямо 55,75% през 2001 г. Както изтъкнахме, 42% от безработните лица са с основно и по-ниско образование, което определя и техните по-ниски доходи и по-високия риск от изпадане в бедност и материални лишения.

Данните за броя отпаднали от образователната система ученици, показва, че техния брой е значителен и трябва да се положат усилия за тяхното връщане, като се

работи активно както с тях, така и с техните родители. В същото време, данните на Регионален инспекторат по образованието, за последните 4 учебни години показва, че всички деца в училищна възраст са обхванати от образователната система, децата в риск от отпадане от училище за учебната 2014/2015 са общо 3.

Фигура 18 – Лица с увреждания под 18 г. в община Кърджали, 2010-2014 г.

Източник: ДСП - Кърджали

Рискова група в сферата на образованието са децата с увреждане. Според данни от Дирекция „Социално подпомагане“ Кърджали, броят на лицата до 18 г. с увреждания бележат обща тенденция на нарастване. За последните 5 г., техния брой се е увеличил с 9,4% или с 26 деца. Част от децата са със специални образователни потребности. Интегрирани в училищата на територията на община Кърджали са 120 ученици, като учители от Ресурсен център – Кърджали работят по индивидуални програми с тях. Децата със специални образователни

способности, извън училищна възраст са 23 деца, настанени в ОДЗ/ЦДГ, подготвителните групи и ДМСГД. Потребностите на тези деца трябва да бъдат обект на по-задълбочено изследване, за да се постигнат по-добри резултати на образователната им интеграция.

Въз основана на ситуационния анализ и фактора образование, основните рискови групи са:

- Деца със специални образователни потребности;
- Деца в семейство с ниско равнище на доходи;
- Лица в трудоспособна възраст с основно или по – ниско образование.

1.3. Фактори свързани с типа на домакинство

При формиране на рисковите групи пряко отражение намира и броя на членовете в едно домакинство. Това определя в не малка степен дохода и разпределението на разходите между тях. Структурата на домакинствата играе съществена роля и поради факта, че повечето хора със социални проблеми разчитат на близките си, тъй като социалното подпомагане и услугите не решават поставените пред тях проблеми и не компенсират рисковете, пред които са изправени. Рисковете са засилват, тъй като се наблюдава и нарастване на коефициента „родители на издръжка“ и двойното натоварване, което изпитва населението на 45 и повече години. Тази тенденция засилва риска от изпадане в бедност на домакинства и последващата социална изолация.

В таблицата се показали данни за броя членове на домакинствата в община Кърджали.

Таблица13 - Брой членове в едно домакинство в община Кърджали

ОБЩО	един	два	три	четири	пет	шест	седем	осем и повече
25006	6076	6786	5517	4216	1388	667	209	147

Източник: НСИ,

http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T3_KN9.pdf

По данни на ДСП, семействата на социални помощи в община Кърджали за 2014 г. са както следва.

- Самотни родители – 9, относително постоянна величина;

- Многодетни семейства – 5, с тенденция за намаление;
- Самотно живеещи стари хора -12 души.

При тези три групи се отчита сериозен риск от бедност. В много от случаите при безработен родител децата в подобни семейства изпитват материални лишения.

Основните групи в риск спрямо типа на домакинство се оформят:

- Възрастни лица живеещи сами;
- Лица на възраст 45 и повече години, които се грижат за възрастен член на семейството;
- Родители отглеждащи сами дете/ца;
- Многодетни семейства.

1.4. Фактори, свързани със здравето състояние

Липсата на подходящи алтернативи за заетост, наличието на предразсъдъци и стереотипи относно пълноценно участие на лицата с увреждане в стопанския процес, поставя в неравностойно положение семействата им по отношение на източниците на доходи и покриване на нуждите. Допълнително задълбочаване на проблема се явява когато състоянието на детето и/или родителя изисква полагането на допълнителни грижи от член от домакинството намиращ се в активна възраст, който да се грижи за него. Подобни домакинства са изложени в по-голяма степен на риск от изпадане в бедност и често живеят в условия на материални лишения.

На територията на общината се наблюдава тенденция за прогресивно нарастване на регистрираните лица с увреждане. В рамките на анализирания период, нарастването е с близо 50%, достигайки в края на 2014 г. до 4,3 хил. Увеличението на лицата с увреждания протича успоредно с процеса на намаление на населението, което води до нарастване на техния относителен дял, като в края на периода надминават 6 на сто от средногодишния брой на населението.

Таблица14 - Брой лица с увреждане по възрастови групи

	2010	2011	2012	2013	2014	растеж
до 18 г.	277	292	297	304	303	9%
между 19-35 г.	210	229	258	234	322	53%
36-55 г.	606	644	678	781	899	48%
56-65	442	487	568	717	919	108%
65+	1356	1383	1439	1627	1902	40%
Общо лица с увреждания в база данни на ДСП-Кърджали	2891	3035	3240	3663	4345	50%
Процент от средногодишния брой на населението	4,2%	4,5%	4,8%	5,4%	6,4%	52%

Източник: ДСП - Кърджали

Към края на 2014 г., регистрираните деца с увреждане в Дирекция „Социално подпомагане“ – Кърджали са 45. Преобладаващите диагнози на децата са: астма, епилепсия, сензорни увреждания, диабет.

Таблица 15 - Деца с различни заболявания от община Кърджали в периода 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Деца с физически увреждания	26	43	27	20	24
Деца с множествени увреждания	4	0	0	6	5
Деца с умствена изостаналост	7	4	1	4	9
Деца с психични заболявания / разстройства	6	1	4	8	7

Източник: ДСП - Кърджали

Спрямо края на предходния период (2009 г.) се отчита значително намаление с близо 86% на децата с увреждане регистрирани в ДСП – Кърджали. Общо 45 деца от територията на общината са настанени в Дом за медико-социални грижи.

Сериозен ръст се отчита в броя на регистрираните пълнолетни лица с увреждане. Ръстът за последните 5 години е над 55%, като близо 79% от всички регистрирани са на възраст над 55 г. За лицата с увреждане в активна трудова възраст също се наблюдава тенденция на нарастване както като абсолютен брой (ръст от 70%), така и като дял от населението в трудоспособна възраст – от 2,8% през 2010 г. до 5% през 2014 г. Близо една четвърт от всички лица са с физически увреждания⁷ (849 през 2014 г.), като техния брой следва общата тенденция на увеличение през последните 5 г.

Ограниченият достъп до медицински услуги на живеещите в селата възрастни хора и лица с увреждане изисква предприемането на мерки за осигуряване на достъп на тези лица до здравни услуги. В това направление може да се оборудва специализиран транспорт с медицински екип, който да провежда прегледи на рисковите групи в малките и отдалечени населени места от общината. Общината може да бъде инициатор на подобна услуга, и при налични средства да сключи договор с медицински център за извършване на определени медицински и здравни услуги.

По отношение на факторът свързан с здравословното състояние могат да се идентифицират следните рискове групи.

- Семейства, в чийто състав има човек с увреждане или с тежък здравословен проблем;
- Деца с увреждания;
- Пълнолетни лица над 55 години със сериозни здравословни проблеми.

1.5. Фактори свързани със затруднен достъп до услуги

Териториалната структура на общината, включва 118 населени места (някои от тях слабо заселени), което води до затруднения на населението за ползване на здравни и социални услуги. Съгласно изискванията на АСП, социалните услуги следва да се изграждат в по-големите населени места с развита инфраструктура, за да се избегне сегрегацията на лицата с увреждане. Поради тази причина, предоставяните социални услуги са концентрирани в гр. Кърджали.

⁷ Забележка: * - ДСП-Кърджали не е в състояние да предостави информация за броя на лицата с увреждане, по различни заболявания в община Кърджали.

Таблица16 - Отдалеченост на населените места от общинския център

Отдалеченост в километри по данни от кметствата	Брой селища
До 10 км	47
От 11 до 20 км	36
От 21 до 30 км	34

Проблемите допълнително се усложняват от факта, че не всички лекарски практики са заети, липсват структури на АЗ по селата и процесите на оптимизиране на училищната мрежа водят до необходимостта от ежедневно пътуване на децата до училище.

Като цяло, в селата се наблюдава тенденция на застаряване на населението, което има нужда от по – голяма грижа и медицински услуги. Отдалечените села (в т.ч. махали) са със затруднен или нямат достъп до спешна медицинска помощ, като населението живеещо в тях остава изолирано. В много от случаите през зимните месеци достъпа до тези населени места е невъзможен, а поради икономически причини не може да се осигури и редовна транспортна връзка.

Поради тези причини, старите хора извън градския център често остават изолирани, без достъп до медицински грижи и социални услуги. Те разчитат единствено на партньора си, ако имат такъв, или на най-близките съседи.

За лицата с увреждане в малките населени места, допълнителни проблеми се оказват недостъпната физическа среда в по-голяма част от селата; ниски доходи и невъзможност за закупуване на лекарства и осигуряване на необходимото лечение; липса на транспорт до здравните заведения.

Поради големия брой населени места в общината, инфраструктурната достъпност до тях, транспортните разходи и материално – техническата осигуреност, социалният патронаж не може да достигне и обхване всички нуждаещи се лица в общината. Ползването на останалите социални услуги е затруднено и/или остават недостъпни за по-голяма част от населението в малките и отдалечени от градския център, населени места.

Затруднения достъп до здравни и социални услуги оформя следните рискови групи в общината:

- Самотни стари хора;
- Лица с увреждания (деца и възрастни), живеещи в отдалечени населени места;
- Семейства с ниски и/или без доходи.

2. Характеристика на групите в риск и извеждане на необходимите мерки и социални услуги – деца и възрастни

Анализът на рисковите фактори позволи да бъдат идентифицирани рискови групи, които да бъдат обхванати от общинската стратегия за развитие на социалните услуги. Важно внимание следва да се обърне не само на отделния индивид, а и на неговото семейство, което също се явява рискова група.

Рискова група: Деца в риск

В тази рискова група попадат следните под-групи.

1. Деца, настанени в специализирани институции в общината

На територията на общината се намира единствената в областта специализирана институция за отглеждане на деца от 0 до 3 г.: Дом за медико-социални грижи за деца. В края на 2014 г. в Дома са настанени общо 45 деца, от които по данни на отдел „Закрила на детето“, 12 деца са на възраст от 0-3 г., настанени по Закона за защита на детето. Данните показват, че:

- Рискови от гледна точка на изоставянето на деца е периода от 0 до 6 месеца. Към настоящия момент настанените в Дома деца на възраст от 0 до 3 г. са изоставени в родилния дом;
- Вписани в регистъра за осиновяване са общо 11 деца за 2014 г. За тези, които не са посещавани от родителите, е стартирала или се очаква да стартира процедура за вписване в регистъра за осиновяване;
- Броят на осиновени деца се движи между 7-18 деца на година, като за 2014 г. техният брой е 11. Броят на регистрираните приемни семейства е 5, като няма промяна през последните години.

Идентифициране на потребностите:

- Изоставените деца в родилния дом са предимно деца родени от малолетни майки и социално слаби семейства, които нямат необходимите средства за издръжка и/или поради нежелана бременност. Често основната причина е свързана със сексуалната култура на младежите и липса на система за семейно планиране.
- Продължителното пребиваване на тези деца в дома, показва че трябва да се търси допълнителен институционален механизъм, който да подпомогне работата за изграждане на връзка с биологичното семейство и реинтеграция на детето. Механизми за сътрудничество между ДСП и взаимодействието с неправителствени организации могат да подпомогнат работата в общността;
- Осигуряване на подкрепа на семейства изпаднали в затруднено положение в посока разрешаване на социалните им проблеми – повишаване на образованието и квалификацията, намиране на подходяща работа, намиране на жилище;
- Разширяване на обхвата при предоставяне на дневна грижа за децата, насочена към подкрепа на семействата при отглеждане на децата
- Увеличение на броя приемни семейства и тяхното обучение. По този начин ще бъде осигурена възможност за отглеждане на децата в семейна обстановка и по – добрата им социална интеграция в обществото.

2. Деца, отглеждани в семейна среда

Към тази рискова под- група са идентифицирани:

Деца с увреждания

Съгласно данните на ДСП – Кърджали, на територията на общината се регистрирани общо 303 лица под 18 г. с различна по степен увреждане. Част от тях се явяват и ползватели на различни социални услуги – ресурсен център, дневен център, специализирана детска градина и др.

Основните проблеми, пред които са изправени децата с увреждане, в т.ч и техните семейства включват:

- Липса на достъпна физическа среда – проблемът е особено остър в по-малките и отдалечени населени места и при самотни родители, които трябва да разчитат на други хора;
- Липса на удобен транспорт, съобразен с нуждите на децата, който да позволи на децата безпроблемно посещение на училище, ползване на здравните услуги и тези, предоставяни от социални услуги в общността;
- Липса на достатъчен доход – много от семействата изпитват сериозни финансови проблеми при осигуряване на необходимите условия за достоен живот на своето дете, в т.ч. при осигуряване на необходимите лекарства. Това се отразява върху децата с увреждане като не малка част от тях живеят в материални лишения;
- Осигуряване на достъпна физическа среда в училищата и детските градини съобразени с нуждите на децата;
- Разкриване на допълнителните услуги за деца, които да са съобразени с вида и степента на увреждания, тъй като това е причина, която възпира част от родителите да ползват предоставените дневни услуги;
- Ранна интервенция, консултиране, подкрепа за обучения на семействата за осигуряване на добра грижа за децата с увреждане, в т. разкриване на рехабилитационни услуги;
- Осигуряване на подкрепа на родителите грижещи се за деца с увреждане.

Деца отглеждани от един родител

Няма пълни статистически данни за броя на децата, отглеждани в семейства с един родител. По данни на Дирекция „Социално подпомагане” 9 самотни родители получават месечна помощ за отглеждане на децата си. Продължава необходимостта от проучване каква част от децата, отглеждани от самотни родители са настанени в институции или са в риск от отпадане от училище.

Деца на непълнолетни родители и майки под 18 години

Данните на НСИ, за живородените по възраст на майките показва, че раждания във възрастовата група 15-19 г. са с ясно изразена тенденция на намаление през последните 10 г.

Таблица 17 - Живородени деца във възрастовата група 15-19 г. в община Кърджали

	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.
15 -19 г.	74	73	61	64	59

Усилията в тази насока следва да се насочат към мерки за превенция на ранно забременяване чрез разяснителни кампании, в т. ч. и в училищата и сред семействата.

Деца, изоставени на ниво родилен дом

За периода 2010-2014 г. средногодишно изоставените деца в родилния дом е около 16. Липсват официални данни, каква част от тези деца са родени от непълнолетни родители. Няма ясна тенденция за намаляване на броя изоставени деца, като съгласно наличните данни, техният брой значително нараства в години на влошена икономическа ситуация в общината и свързаното с това намаление на доходите и нарастване на безработните лица.

Таблица 18 - Изоставени новородени в родилен дом

	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.
Изоставени новородени в родилния дом	14	17	22	15	12

Източник: ДСП – Кърджали, отдел „Закрила на детето“

Превенцията на изоставянията на ниво в родилния дом продължава да бъде ниско ефективна и през последния анализиран период. Основните причини се крият в късния етап на намеса, така и поради краткия период за работа на социалния работник. Отчетените проблеми в периода 2005-2010 г. продължат да бъдат в сила, а именно:

- до ДСП не стига информация за бременни в риск от изоставяне на децата си преди постъпването им в родилен дом;
- въпросът за нежелано забременяване е от личен характер и семейството или общността няма интерес, който да ги накара да потърсят помощ от ДСП, за да стартира интервенция;
- има сериозен дефицит на подготовка още в училище относно семейното планиране, отговорно родителство, последици от изоставяне на детето за отглеждане в институция, включително и за самия родител.

Основните източници за информация за рисковата бременност са лични лекари, гинеколози, неправителствени организации, здравни медиатори, текущи проекти за здравна диагностика и профилактика, училището, когато се отнася за случаи на непълнолетни майки и ранни бракове. В същото време трябва да се предприемат мерки за подобряване на сексуалната култура на младежите, да се провеждат кампании и консултации по въпросите за семейното планиране, особено сред рисковите групи.

В тази насока, идентифицираните потребности включват:

- Изграждане на действаща и работеща мрежа включваща всички заинтересовани страни (в т.ч.училища), за подаване на информация за случаи на бременни с риск от изоставяне на деца и превенция на изоставянето на ниво родилен дом;
- Подкрепа на семейства изпаднали в нужда;
- Стимулирана на създаването на центрове за семейно планиране и консултиране.

3. Деца в риск от отпадане от училище

Официалните данни за периода 2010-2014 показват, че 404 от учащите I –VIII клас са напуснали общообразователните и специалните училища на територията на община Кърджали. Това е с 9,2% повече спрямо периода 2006-2009 г. Данните на РИО Кърджали показват, че за последната учебна година едва 3 деца са застрашени от отпадане в общината. Начинът на финансиране на училища базирано на броя записани деца, създава предпоставки за поява на практики, свързани с формално записване и толериране на отсъствия на ученици.

За да се конкретизират нуждите на тази рискова група са необходими допълнителни проучвания и изграждане на вътрешна система за наблюдение в училищата, за да могат да се предприемат действия преди децата да напуснат училище.

4. Деца, жертви на насилие и получили полицейска закрила

Основните видове насилие, на които едно дете може да бъде подложено, са четири: физическо, емоционално, сексуално и занемаряване (или negliжиране). Не винаги е лесно да бъдат разпознати признаците на насилие върху дете.

Съществуват няколко основни фактора, които подпомагат насилието на деца, и на които следва да се обърне по-специално внимание:

- Насилие в социалното обкръжение. Често насилственото поведение на деца и младежи е продължение на една фатална семейна "традиция";
- Условието на живот, включително и жилищните условия на младите хора, също се отразяват на развитието им. Тъкмо липсата на място или помещение за прекарване на свободното време оказва негативни въздействия.
- Общуването с връстниците. То играе изключителна роля за развитието на идентичността на младите хора. Присъединяването към определена група, която извършва престъпления, представлява конкретна опасност.

Таблица 19 - Деца жертва на насилие в община Кърджали

	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.
Деца, жертви на насилие и получили полицейска закрила	16	7	16	27	12
Деца, жертва на насилие	2	5	1	1	5
Деца, пострадали от престъпление	36	7	13	18	26

Източник: МВР

За тази група деца се налага по-задълбочено проучване на броя и причините и идентифициране на нуждите.

5. Деца с проблемно поведение

Подадените данни показват, че нараства броя на децата, извършили кражба. За 2014 г., по данни на Отдел „Закрила на детето“ това са общо 27 и още 37 по данни на Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Няма официални данни за деца, които са извършили насилие.

Таблица 20 - Деца с проблемно поведение в община Кърджали, 2010-2014 г.

	2010	2011	2012	2013	2014
Деца с проблемно поведение, от тях	53	51	53	49	58
Деца извършили кражба(МКБППМН)	37	35	31	39	37
Деца извършили кражба (ОЗД)					
Деца, пострадали от престъпления	36	7	13	18	26

Забележка: данните от МКБППМН са по възпитателните дела. Това са деца, различни от тези, посочени от Отдел "Закрила на детето"

Тази рискова група трябва да бъде проучена по-задълбочено, за да се изяснят основните фактори довели до появата на противообществени прояви от деца.

6. Деца в многодетни семейства

По данни на ДСП – Кърджали само 5 многодетни семейства получават социални помощи през 2014 г. Това е 28,5% по-малко в сравнение с 2010 г. Тази рискова група е особено чувствителна при влошаване на икономическата ситуация и оставане на един от родителите без работа. Това определя и високият риск от изпадане на бедност за тази група деца. Няма точна статистика за семействата с три и повече деца, нито каква част от

настанените в институции деца са от многодетни семейства. За тази група също се налага да се предвиди по-задълбочено проучване и идентифициране на проблемите.

Рискова група: Пълнолетни лица

В тази рискова група попадат следните под - групи

1. Пълнолетни лица с увреждания

Възрастни с увреждания, настанени в специализирани институции

На територията на община Кърджали има два хосписа, общо с капацитет 60 легла. Независимо от високата цена на услугата, те се използват на 100%. Необходимо е да се проучи необходимостта от увеличаване на капацитета на тази услуга и да се предложи част от издръжката да се поеме от държавата.

Възрастни с увреждания в семейна среда

В края на 2014 г. лицата на възраст над 65 г. с увреждане са 1902 души с ясна тенденция на нарастване. За последните 5 г. техният брой е нараснал с 40%. Една част от тях живеят в селата, изпитвайки сериозен проблем с достъпа до здравни и специализирани услуги. В същото време семействата, които имат възрастен човек с увреждане изпитват сериозни трудности. Често се налага един от членовете да напусне работа и да се грижи за своя възрастен роднина, което се отразява в значителна степен на разполагаемия доход на семейството.

Основните потребности в рамките на тази целева група се свърза с:

- Подобряване на физическата среда и осигуряване на достъп до институции, учреждения, и др.;
- Осигуряване на целодневна грижа, в рамките на работния ден;
- Осигуряване на транспортна достъпност съобразно нуждите на лицата с увреждане;
- Възможност за социализация, осигуряване на достъп до места за отдих;
- Търсене на алтернативни форми на заетост за осигуряване на допълнителен доход. Основният източник на доход е пенсията за инвалидност, като по този начин основният източник на подкрепа остава семейството. Човекът остава зависим от родителите и/или партньора си, като същевременно поставя в неравностойно положение семейството си и то може да изпадне в криза. Ниският доход възпрепятства достъпа до лечение и рехабилитация;
- Разкриване на услуги, които да са съобразени с вида и степента на увреждания, в т.ч. на рехабилитационни услуги.

2. Възрастни хора

Стари хора, настанени в специализирани институции

Макар и не толкова силно изразена, в общината се наблюдава тенденция за нарастване на броя възрастни хора, като ясно се оформят две категории възрастни хора – лица на възраст 65-79 г. (категория I) и лица над 80- годишна възраст (категория II). Процесът на застаряване на населението е по-силно изразен в селата.

Към момента в общината функционира едно специализирано заведение – Дом за възрастни хора в град Кърджали с капацитет от 30 места. В дома се настаняват хора, които могат да се самообслужват. Мярката се възприема като крайна от възрастните хора и най-вече като разтоварване от всекидневните грижи и облекчаване на децата, които в повечето случаи са в чужбина, от поетите отговорности по гледане на родителите.

Самотни стари хора, живеещи в домовете си

Няма точни данни за самотните стари хора. Не малка част от тях живеят в селата, като процесите на обезлюдяването на селата обрича живеещите в тях хора и взаимопомощта остава основният ресурс за подкрепа, с който разполагат. Следва да се има предвид, че поради различните нива на смъртност, над 50% от самотни стари хора са жени, които имат нужда от повече и по-специализирани медицински услуги. В малките и отдалечени населени места, подобни типове грижа не са налични, а придвижването в града за ползване на медицински услуги е сериозен проблем за повечето от тях.

Планирането на адекватни и съобразени с нуждите социални услуги изисква по – пълна информация за броя на самотните стари хора и тяхното физическо и психическо състояние. Независимо от това могат да бъдат определени основни потребности свързани с:

- Осигуряване на достъп до медицинско наблюдение и здравни услуги;
- Достъп до лекарства – в малките населени места липсват аптеки;
- Подкрепа за ежедневните грижи в дома - помощ при самообслужване, поддържане на хигиена, пазаруване. От предоставяните услуги най-предпочитан е Домашният помощник, който помага при водене на домакинството и при пазаруване.
- Финансови средства – повечето самотни стари хора разчитат главно на пенсиите, които получават, и които са крайно недостатъчни. Много от тях отделят значителна част от месечния си бюджет за лекарства и режийни, като средствата за нормално пълноценно съществуване не достигат. В голямата си част, тази група търпи сериозни материални лишения и живее под прага на бедност.

IV. ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ ПРЕДЛАГАНИ В ОБЩИНА КЪРДЖАЛИ

1. Видове социални услуги предлагани в община Кърджали

При предоставяне на социални услуги не се допуска пряка или непряка дискриминация на лицата, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна.

Настоящият раздел анализира предлаганите услуги на територията на община Кърджали, като оценява възможностите за преодоляване на рисковите фактори.

Анализирани са основно два типа услуги предлагани в общината и съответстващи на Закона за социално подпомагане и правилника за неговото прилагане, както следва:

- Услуги, предоставяни в общността;
- Специализирани институции за социални услуги.

Социалните услуги имат за цел да подпомогнат уязвимите граждани като им осигуряват възможност за социално включване и живот в общността. Подкрепата е насочена към подобряване качеството на живот и неговото осмисляне във възможно най-

висока степен. Социалните услуги имат допълваща функция спрямо обичайните публични услуги и предлагат подкрепа за преодоляване ограниченията, които някои граждани поради своето заболяване или състояние, срещат в живота си, като целта е да им се осигури в максимална степен независимост, подобна на тази на всички останали граждани.

1.1. Общи положения

Предоставянето на социални услуги в общината е в съответствие със Закона за социално подпомагане и Правилника за неговото прилагане. Спазвайки закона, при предоставяне на социалните услуги и помощи не се допуска пряка или непряка дискриминация на лицата. Законът разглежда социалните услуги като дейности, които се основават на целенасочена социална работа в подкрепа на лицата за осъществяване на ежедневни дейности и за социално включване, които подпомагат и разширяват възможностите на лицата да водят самостоятелен начин на живот и се извършват в специализирани институции и в общността". Социалните услуги в специализираните институции се предоставят след изчерпване на възможностите за извършване на услуги в общността.

В подкрепа на националната политика в областта на социалните услуги и на база потребностите в община Кърджали, през последните 5 г., предоставяните социални услуги в общината бяха значително разширени в посока услуги в общността. Разширените услуги спомогнаха да бъдат обхванати по-голям брой деца и възрастни с увреждания в изградените дневни центрове, така и социално слабите чрез обществената трапезария, без да изключваме и възможностите, които са създадени за подкрепа на хора с психични проблеми. Общинската администрация реализира редица успешни инициативи и проекти със социална насоченост, свързани с предоставяне на услуги в общността, както за деца и за възрастни хора, така също и за лица с увреждания. В рамките на периода с външни източници са създадени Център за социална рехабилитация и интеграция на хора с психични проблеми „Орфей“, Дневен център за деца с увреждания „Надежда“, Център за настаняване от семеен тип „Детска мечта“, Дневен център за възрастни хора с увреждания, три Центъра за настаняване от семеен тип и Защитено жилище.

Предлаганите социални услуги са концентрирани в общинския център – гр. Кърджали.

1.2. Капацитет за предоставяне на социални услуги

Анализът на характера и капацитета на предоставяните социални услуги в общината има за задача да оцени възможностите на общината за превенция на рисковите фактори и тяхното преодоляване. За основа на анализа служи предоставена информация от:

- Общинска администрация Кърджали;
- Карта на социалните услуги, предоставяни на територията на община Кърджали;
- Информации от Дирекция „Социално подпомагане“ и др.

Услугите са представени според налична информация по отношение на: капацитет, основни дейности, достъп до услугата, човешки и материални ресурси, основни проблеми и идеи за развитие.

Анализът към днешна дата показва, че нуждата от социални услуги не е удовлетворена и е необходимо спешно развиване на нови услуги, основано на систематичен и контролиран подход. Същевременно процесът на развитие на качеството и количеството на социалните услуги, предоставяни в общината изискват увеличаване на обществения ресурс, отделен за този дял на социалното подпомагане. В ситуация на ограничени бюджетни средства и ясно формулираната необходимост от оптимизиране на бюджетните разходи повече от резонен става въпросът за ефективността и ефикасността на усвояване на бюджетните средства за системата на предоставяните социални услуги в общината.

1.3. Предоставяни социални услуги в общността

В тази група влизат услуги, които се предоставят в семейна среда или в среда, близка до семейната. По своя смисъл те представляват алтернатива на специализираните институции за подпомагане и включване на хората със специални потребности в общността. Финансирането на тези услуги се извършва от държавата, като делегирани дейности, от общинския бюджет и чрез събирането на такси. За всяка бюджетна година Министерски съвет взема решение кои дейности ще са делегирани и размерът на финансовия стандарт.

Решението за разкриване на социални услуги се взема от Общинския съвет по предложение на кмета или общинските съветници. Инициативата за разкриването на услугата идва както от общинските власти, така и от неправителствени организации. През последните години се наблюдава засилена активност на общините към развитие на услугите, при която са водещи не само мотивите за оползотворяването на налични сгради и разкриването на нови работни места, но и покриването на актуални нужди на рискови групи в общността.

В края на 2014 г. в община Кърджали се предоставят следните социални услуги в общността:

Таблица 21 - Социални услуги предоставяни в община Кърджали на лица с увреждания

Наименование	Предоставяни социални услуги и обслужвани лица	Капацитет	Обслужващ персонал	Начин на финансиране
Домашен социален патронаж, в т.ч.	Предоставяне на храна на тежко болни, самотно живеещи възрастни лица и социално слаби семейства	200 възрастни	24	местна дейност - общински бюджет
- детска млечна кухня	Приготвяне на храна за малки деца от 6 месеца до 3 години	130	4	държавно делегирана дейност и такси от потребителите
- обществена трапезария	Социална услуга за предоставяне на безплатен обяд за социално слаби лица	80	0	финансирана от фонд "Социална закрила"
Дневен център за деца с увреждания "Надежда"	Комплекс от социални услуги за деца с тежки физически увреждания	30	12	държавно делегирана дейност

**Анализ на потребностите
от социални услуги в община Кърджали**

Наименование	Предоставяни социални услуги и обслужвани лица	Капацитет	Обслужващ персонал	Начин на финансиране
Дневен център за възрастни с увреждания "Надежда"	Комплекс от социални услуги за лица над 18 години с тежки физически увреждания	30	12	държавно делегирана дейност
Център за настаняване от семеентип "Детска мечта" <i>резидентен тип</i>	Социални услуги, които се предоставят в среда близка до семейната за деца от 3 до 7 години	15	12	държавно делегирана дейност
Център за социална рехабилитация и интеграция на хора с психични проблеми " Орфей"	Комплекс от социални услуги за лица с психични проблеми	30	7	държавно делегирана дейност
Център за настаняване от семеентип за деца и младежи без увреждания - кв.Гледка, <i>резидентен тип</i>	Социални услуги, които се предоставят в среда близка до семейната	14	12	държавно делегирана дейност
Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания - кв.Веселчани <i>резидентен тип</i>	Социални услуги, които се предоставят в среда близка до семейната	14	13	държавно делегирана дейност
Център за настаняване от семеентип за деца и младежи с увреждания - ул."Средец" <i>резидентен тип</i>	Социални услуги, които се предоставят в среда близка до семейната за деца	14	12,5	държавно делегирана дейност
Защитено жилище за младежи с увреждания <i>резидентен тип</i>	Услуги за лица с увреждане	8	6	държавно делегирана дейност
Център за социална рехабилитация и интеграция на лица със зрителни увреждания „Недялка Камбурова“	Социална услуга за лица със зрителни увреждания	20	2	местна дейност - общински бюджет
Дневен център за деца с увреждания от 0 до 6 години към ДМСГД	Социална услуга за провеждане на процедури на деца с увреждания	5	Обслужва се от специалистите в ДМСГД	Бюджет на Министерство на здравеопазването
Общо		590	130	

Анализът за развитието на социалните услуги предлагани в общината показва значителното развитие на услугите през последните години. Общинската администрация

реализира редица проекти и инициативи, като с външни източници бяха създадени Център за социална рехабилитация и интеграция на хора с психични проблеми „Орфей“, Дневен център за деца с увреждания „Надежда“, Център за настаняване от семеен тип „Детска мечта“, Дневен център за възрастни с увреждания, 3 ЦНСТ в три квартала на гр. Кърджали и Защитено жилище.

Социални услуги за възрастни хора

Очакванията за нарастване на броя възрастни хора в общината през следващите години, ще доведе и до нуждата от нарастване на разходи за дългосрочни грижи вследствие на вероятната необходимост от повече официално предоставяни грижи. Понастоящем грижите за възрастни хора с крехко здраве се предоставят в много голяма степен неофициално от роднини. През последните години усилено се развиват услугите в общността за възрастни с увреждания, особено в града, където тази рискова група е голяма.

За старите хора и лицата с увреждане по селата се предлагат услуги в домашна среда „личен асистент“, домашен помощник“ и „домашен санитар“ по различни проекти по ОП”РЧР“. Този принцип на предлагане на социални услуги е епизодичен, т.е. не позволява непрекъснат процес, а общината не разполага с ресурс за издръжка на такива услуги.

На територията на общината функционират и три клуба на Пенсионира, разположени в гр. Кърджали. Приетата Наредба за организацията и дейността на клубовете на пенсионерите и хората с увреждане, Общинската администрация е положила условията за регулиране процеса на създаването им. Очакваната тенденция за бавно, но устойчиво нарастване на възрастните хора в общината, показва необходимостта от увеличение на клубовете на пенсионера, в т. ч. и постепенно обхващане на възрастните хора по селата. Клубовете изпълняват социална роля, осигурявайки условия за хората от третата възраст за общуване и осъществяване на социални контакти и възможности за активен живот.

Социални услуги за деца

Услугите са съсредоточени изцяло в гр. Кърджали. На настоящия етап не се използва напълно техният капацитет поради проблеми с транспорта, въпреки наличието на потенциални ползватели. Извън подкрепа остават деца с увреждания в селските райони.

Положителна черта в предоставяните услуги е, че в община Кърджали функционират услуги за деца и младежи, които посрещат конкретни нужди на общността, насочени към здравна и психосоциална подкрепа и имат капацитет за работа в мрежа.

В община Кърджали услугите, свързани с оказване подкрепа на родители и деца (напр. училище за родители, училищна подкрепа, информиране на децата за техните права и отговорности, услуги за свободното време на деца) са ограничени. В тази връзка е необходимо да се направи проучване и да се предвидят нови видове социални услуги за деца и за подкрепа на техните родители. В тази насока е важно разкриване на Център за обществена подкрепа (ЦОП). Обикновено, подобни центрове работят с деца, родителите и възрастни потребители, като услугите са насочени към: училищна подкрепа – за превенция на отпадането от училище чрез подкрепа и мотивация за учене; подкрепа на деца и родители в процеса на реинтеграция, консултиране на деца с поведенчески

проблеми и жертви на насилие, консултиране на родителите, социално – педагогическо консултиране и др.

Домашният социален патронаж е най-развитата услуга в общността предлагана от общината. Обхватът на дейността на социалния патронаж беше разширен, като предоставя допълнителните услуги за възрастни, социално слаби лица и деца. Услугите включиха „Детска млечна кухня“ с капацитет от 130 деца на възраст от 6 месеца до 3 години⁸ и „Обществена трапезария“ за социално слаби лица, с капацитет от 80 лица, които получават безплатен обяд.

Социалните услуги в общността бяха значително разширени през последните години, като към края на 2014 г. средната заетост е около 84% от капацитета. Необходимо е предоставяните услуги да бъдат поддържани във времето по отношение на ремонтни дейности на материално – техническата им база, подобряване на услугите чрез разширението им, усъвършенстване и развитие уменията на персонала.

Дневен център за деца с увреждания и Дневен център за възрастни хора с увреждания имат нужда от собствен специализиран транспорт и изграждане на детска площадка, Центърът за социална рехабилитация и интеграция „Орфей“ от разширение за да обхване в по-голяма степен нуждаещите се лица от територията на община Кърджали. Центърът за социална рехабилитация и интеграция за лица със зрителни увреждания има нужда от основен ремонт и оборудване, като в тази посока се търсят възможности по различни програми.

По отношение на Домашният социален патронаж е необходимо осигуряването на допълнителни транспортни средства, които да осигурят възможност за предоставяне на услугите по селата, в т.ч. при осигуряване на финансов ресурс може да бъдат открити и кухни в 9-те бюджетни кметства, след допълнително проучване на сградния фонд, оценка на икономическата и социална рентабилност и възможностите за наемане на персонал.

Повечето от съществуващите услуги за деца и възрастни лица в община Кърджали имат нужда от разширяване на достъпа до тях и за населението извън градския център. Това ще обезпечи не само пълния капацитет на услугите, но ще подобри значително качеството на предлаганите дейности в тях. Препоръките са свързани с увеличаване на видовете социални услуги и техния капацитет и продължителността на предоставянето им. През последните две години, персоналетът предоставящ социалните услуги в общината участва в различни обучения, провеждани в страната и чужбина. От 2014 година се провеждат месечни срещи с ръководителите на социални услуги от община Кърджали. На тези срещи се обсъждат промени в законодателството, споделя се информация от участие в обучения и положителен опит, поставят се проблеми и се търси решението им. По този начин се създадоха добри предпоставки за работа в мрежа и активно търсене на начини за повишаване на качеството на предоставяните услуги и тяхното разширяване.

Тези добри практика следва да намерят продължение и през следващите години, с активното включване и на персонала на новооткритите социални услуги.

Извън описаните услуги в общността, в общината се предлагат и допълнителни услуги финансирани по национални програми и програми на ЕС.

- Личен асистент и социален асистент;
- Домашен помощник и домашен санитар;

⁸Капацитетът е увеличен от 1.01.2014г., като делегирана от държава дейност

Тези услуги са сравнително добре приети, тъй като се предоставят в семейната среда на потребителите. В допълнение, те позволят да бъде обхванато и нуждаещо се население (деца и възрастни) в селата и малките населени места от общината.

Анализът на социалните услуги в общността откроява следните закономерности:

- Социалният патронаж продължава да бъде най-развитата услуга в общността и една от малкото, която обхваща населени места извън гр. Кърджали;
- Обхватът на предлаганите социални услуги в общността е необходимо да бъдат разширени извън гр. Кърджали и да обхванат и селата от общината.
- Има необходимост от разкриване на нови социални услуги;

1.4. Специализирани институции за предоставяне на социални услуги

Под специализирани институции се разбира домове, финансирани от държавата, които заместват родителската и семейната среда на различни целеви групи за по-кратък или по-дълъг период от време. Като такива в разпоредбата на чл. 36 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане се изброяват:

Настаняването в специализирани институции, които са делегирани от държавата дейности, се извършва със заповед на директора на ДСП, издадена въз основа на доклада от извършената социална оценка на потребностите на лицето от социални услуги. Когато тези услуги са общинска дейност, заповедта се издава от кмета на съответната община или от упълномощено от него длъжностно лице. Настаняването на деца до 18-годишна възраст в специализирани институции е мярка за закрила по смисъла на Закона за закрила на детето и се извършва от съда след оценка от Дирекция „Социално подпомагане“.

Специализирани социални услуги за възрастни хора

Социални услуги в специализирани институции се предоставят след изчерпване на възможностите за извършване на услуги в общността. Хората, които искат да ползват услугите, предоставяни в социалните институции, трябва да отговорят на определени критерии и условия, които се различават в зависимост от вида на институцията (доходи, наличие на имущество, има ли близки, които да се грижат за него, степента и вида на увреждане и пр.). Към момента в община Кърджали функционира една специализирана институция за възрастни хора - Дом за стари хора – Кърджали - делегирана от държавата дейност и чрез конкурс общината го е предоставила за управление от БЧК - Кърджали. Капацитетът на дома е 30 места и числеността на персонала 13,5 щатни бройки. Средната годишна заетост на капацитета през 2013 г. е 30. Има голям интерес и списък с чакащи кандидат-потребители. Сътрудничеството между общината и БЧК може основателно да се разглежда като добра практика между неправителствения сектор и местната власт.

Тенденцията през следващите години е за постепенно нарастване на броя възрастни хора в общината. Като се вземе предвид нарастване на лицата с увреждане с напредване на възрастта и появата на специфични заболяване нуждата от специализирани грижи за лицата във възрастовата група над 70 г. ще нараства.

Специализирани социални услуги за деца

На територията на общината функционира едно специализирано заведение за деца с увреждане - Дом за медико – социални грижи за деца. В края на 2014 г., в домът са настанени 45 деца. Един от проблемите в институцията е продължителният престой на децата, който е разрешен нормативно и допринася в значителна степен за институционализацията на настанените деца, а това силно влияе върху тяхното

развитие. Анализът на настаняванията в специализираните институции за деца показва, че въпреки намаляващия брой на настанявания, все още има случаи, при които децата се настаняват поради бедност на семейства.

Във връзка с процеса на деинституционализация на услугите за деца престои закриване на ДМСГД в гр. Кърджали. Първите стъпки в тази насока започнаха със съкращения на персонала, а входът към институцията вече е закрит. Сградата на Дома е общинска собственост и позволя използването и за развитие на услуги в общността.

- Изграждане на Център за социална рехабилитация и интеграция на зависими хора;
- Изграждане на Център за обществена подкрепа;
- Изграждане на Център за настаняване от семеен тип за възрастни с увреждане.

1.5. Взаимодействие с други услуги в областта на образованието здравеопазването, пазара на труда и други

Анализът на факторите показва, че потребителите на социални услуги са изправени пред различни проблеми – икономически, инфраструктурни и др. Тяхното преодоляване и решение зависи от взаимодействието между различни институции и организации. Това ще спомогне за развитието на адекватни и насочени към потребителите услуги. В предходните раздели анализирахме услугите и потребностите в различни свързани сектори – образование, здравеопазване, жилищна политика и заетост. В тази част от анализа разглеждаме специфични услуги достъпни в община Кърджали.

Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности към МОН

Ресурсният център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности Той е извънучилищна педагогическа структура, която е в системата на образованието. Центърът подпомага успешното интегриране на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователната среда. Ресурсният център осъществява дейността си чрез екип от специалисти. През последната учебна година са обхваната общо 120 деца.

Помощно училище с интернат „Д-р Петър Берон”

Държавно училище, в което се обучават деца с умствена изостаналост с държавно финансиране. Училището е целодневно.

МКБППМН и Детски педагогически стаи - работа с деца с отклоняващо поведение

Местните комисии за борба с противообществените прояви на непълнолетни и пълнолетни (МКБППМН) са орган, който контролира социално-превантивната дейност на територията на всяка община, като издирва деца, които се нуждаят от помощ и взема мерки за тяхната социална защита и развитие. МКБППМН разглежда деяния, взема възпитателни мерки и прави предложения към съда за възпитателни наказания. От комисията се очаква да оказва подкрепа на родителите и да контролира грижата за деца от общината, които са настанени във възпитателни институции.

Дом на здравето

Дома на здравето в Регионалната здравна инспекция /РЗИ/ е предназначен и може да се използва от педагози, родители и общественици, занимаващи се със здравно - образователна дейност за деца и ученици. Акцент в дейността на дома се поставя върху първичната профилактика, запознаването на младите хора с факторите на риска за

здравето и произтичащите от тях заболявания: полово - предавани болести; СПИН и нежелана бременност и др.

Консултативен център за жени, жертва на насилие

Услугата се предоставя качествено при необходимост. През 2013г. 53 жени и 3 мъже, жертва на насилие са потърсили подкрепа от Центъра. Търсят се възможности за осигуряване на жилище за временно пребиваване.

Превантивно-информационен център (ПИЦ) към Общински съвет по наркотични вещества

Съгласно Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите е създаден Общински съвет по наркотични вещества. Неговите функции и задачи се определят с Правилника за организацията и дейността на Националния съвет по наркотични вещества.

Общинския съвет по наркотични вещества реализира общинската политика в областта на превенцията на наркоманиите. Към него е създаден Превантивно-информационен център, който осъществява превантивни дейности и програми, събира, съхранява и анализира информацията на общинско равнище.

1.6. Качество на предлаганите социални услуги

Въпросът за качеството на социалните услуги е сложен и многопластов. Развитие на сектора на социалните услуги през последните години, следвайки приоритетите за децентрализация и деинституционализация, безспорно доведе до положителни промени по отношение на начина на организация, броя, обхвата, разнообразие и достъпност на социалните услуги. Постепенно се случва и промяната на нагласите в обществото и възприемане на ново разбиране за основната мисия на социалната услуга. Все повече хора споделят, че мисията на социалната услуга не се заключава само до подкрепа за физическото оцеляване на хората с увреждания, а е именно повишаване качеството им на живот във всичките му аспекти. Отговорността за осигуряване на високо качество на социалните услуги е на всички заинтересовани страни – държавни институции, доставчици на социални услуги, потребители и техните представители. Усилията за постигане на икономическа ефективност и качество на социалните услуги би следвало да вървят паралелно. Това разбиране поражда високи очаквания и поставя предизвикателства пред всички заинтересовани страни.

1.7. Целеви групи

Анализът на факторите очерта следните целеви групи:

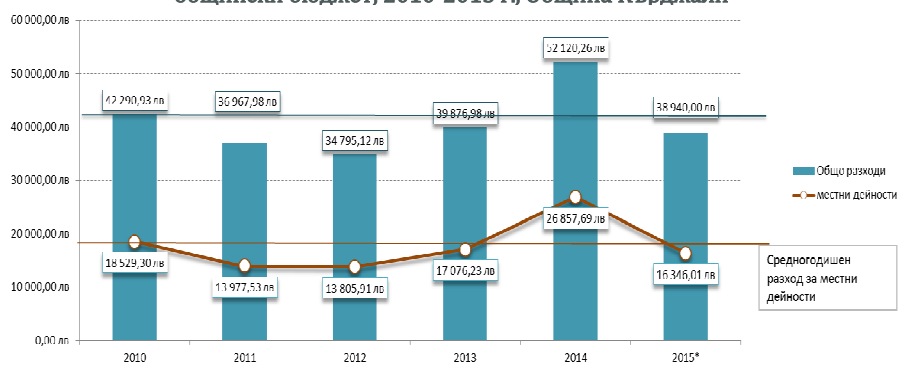
- Самотни възрастни хора;
- Възрастни хора с увреждане и техните семейства;
- Деца на самотни родители;
- Деца с увреждане.

2. Възможност на общината за финансиране на социалните услуги

Съгласно отчетите за изпълнение на общинския бюджет, средногодишните разходи на община Кърджали за периода 2010 – 2015 г. възлизат средно на 40,831 млн. лв., а разходите за финансиране на местните дейности са в размер на 17,765 млн. лв. или

43,5 от всички разходи. През последните 5 г. наблюдаваме сериозни флуктоации по отношение на разходната част на бюджета на общината движейки се в границите на 34,795 млн. (2012 г.) до над 52 млн. през 2014 г. Един от основните фактори за извършените значителни разходи през последната отчетна година е свързан изпълнение на някои големите инфраструктурни проекти финансирани от фондове на ЕС.

Фигура 19 – Динамика на общите разходите и разходите за местни дейности в общински бюджет, 2010-2015 г., Община Кърджали

Забележка: * Данните за разходите за 2015 г. включва единствено планираните разходи.

Източник: Общинска администрация

По последните публикувани публични данни, Министерството на финансите отчита значително подобрене на ефикасността с приблизително 18 пункта през 2013 г. спрямо предходната година. Данните показват, че покритието на разходите за местни дейности със собствени приходи е достигнало малко над 90% спрямо близо 72% през предходната година⁹.

Структурата на разходите по-функции показва, че през периода най-много са разходите по следните функции:

- „Образование“ - средно 45,5% от всички разходи;
- „Жилищно строителство, БКС и околна среда“ - 21,54% от всички разходи;
- „Изпълнителни и законодателни органи“ - 16,82% от всички разходи.

Относителният дял на разходите по функции за периода 2011-2015 г. е показано на фигурата по-долу.

⁹Източник: <http://www.minfin.bg/bg/page/810>

Фигура 20 - Структура на разходите по функции в общинския бюджет на община Кърджали в периода 2010 -2015 г., в %

Забележка: * Данните за разходите за 2015 г. включва единствено планираните разходи.
Източник: Общинска администрация

Анализът на разходите показва възложените отговорности на общината и нейните приоритети, като основните са свързани с образование, жилищно строителство и благоустройство и околна среда. Най-малко средства общината е изразходвала за покриване на функциите „Здравеопазване“ и „Отбрана и сигурност“, което произхожда от по-малките преки отговорности в тези области на местно ниво.

По отношение на функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижа“ средният дял на разходите за периода 2010-2014 г. е 4,2 % или 1,610 млн. лв. Това показва, че функцията не е сред основните приоритети на общината. В същото време, данните за изпълнението на общинския бюджет показват цялостна тенденция на нарастването на разходите за местни дейности, които в края на 2014 г. достигат близо 488 хил. лв. или нарастване с 296 хил. лв. спрямо 2010 г. Това нарастване се отразява и в увеличаване на дела на местните разходи спрямо общите разходи, достигайки до близо 39% от всички разходи. Предоставените държавни средства за тази функция осигуряват възнаграждения и осигурителни вноски и издръжка на персонала в ЦНСТ, Центровете за социална рехабилитация и интеграция „Орфей“, Дневните центрове за лица с увреждане и издръжка на Домове за стари хора. Изцяло местни дейности са свързани с издръжката на Домашен социален патронаж, Центърът за социална рехабилитация и интеграция на лица със зрителни увреждания, клубове на пенсионери и лица с увреждане, облекла и материали на работещите по програми за временна заетост.

Независимо от тези положителни страни в развитие на социалните услуги в общината, все още продължава да съществува голямата зависимост на развитието в този сектор от волята на централните управленски органи. От друга гледна точка обаче социалните услуги могат да се разглеждат като възможност за допълнителна заетост и решаване на някои неотложни проблеми

Управление на социалните дейности в община Кърджали

Управлението на социалните услуги от община Кърджали се извършва от дирекция „Хуманитарни дейности“. Социалните дейности са вменени на двама старши

експерта, един младши експерт и един главен специалист. Реално обаче с управлението на социалните услуги се занимава само един старши експерт. Другият старши експерт е секретар на МКБППМН, който трябва да е самостоятелен. Към настоящия момент няма експерт, който да се занимава със здравеопазването.

Съгласно Устройствения правилник на Общинска администрация Кърджали, финансовото обслужване на социалните услуги се извършва от Отдел „Финансово-счетоводно осигуряване“, сектор „Счетоводство, „Образование, култура и здравеопазване“. Това затруднява финансирането на социалните дейности и усвояването на средства.

С оглед на значителното нарастване на социалните услуги в общината и необходимостта от разкриване на допълнителни услуги за общността, има нужда от увеличение на експертния състав в общинска администрация. Целесъобразно ще бъде създаване на дирекция/отдел „Социални дейности и превенция на здравето“ От друга страна, отчитайки спецификата на дейностите в областта на социалните услуги и здравеопазването, анализирайки практики в някои общини от страната, следва да се обмисли създаването на отделен сектор „Счетоводство социални дейности и здравеопазване“ в отдел „Финансово счетоводно осигуряване“

3. Достъп и устойчивост на социалните услуги

Основни предизвикателства и потребности за развитие на социалните услуги и приносът им за подобряване качеството на живот на населението в община Кърджали са свързани с преодоляването на няколко „проблема“, а именно:

- недостатъчен брой услуги за възрастни хора и хора с увреждания и неравномерно разпределение на територията на общината;
- недостатъчни финансови ресурси;
- липса на приобщаваща социална и архитектурна среда;
- търсене на институционална грижа, най-вече за стари хора;
- невисока добавена стойност в заплащаните услуги, предоставяни в домашна среда за възрастни хора и хора с увреждания; както и недостатъчно развито социално предприемачество в сферата на социалните услуги.

Основните мерки, които се предприемат от общината са с цел подобряване на качеството на живот на хората и най-вече на уязвимите и рисковите групи, нуждаещи се от подкрепа. Тази подкрепа е насочена в най-голяма степен към насърчаване на социалното включване чрез устойчиви, качествени и достъпни услуги с цел превенция на социалното изключване. В същото време, области свързани с осигуряване на възможности за заетост на неравнопоставените групи на пазара на труда и повишаване на доходите от труд остават извън обсега на възможностите на общината, поради малките възможности за въздействие от нейна страна.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

1. Основни изводи от анализа на ситуацията и оценката на потребностите

Промените в демографската система са бавни, а въздействието върху нея са трудни. Независимо от благоприятната възрастова структура в общината в сравнение с наблюдаваните тенденции на национално ниво, се отчита застаряване на населението, в т.ч. на трудоспособното.

Основните проблеми в демографското развитие на общината са свързани с намаляване на фертилния контингент, по-ниското образователно ниво на населението спрямо средните относителни стойности за страната. Населението с високо образователно равнище е съсредоточено в град Кърджали, а ниската степен на образование, особено в селата, не позволява да се отговори на съвременните изисквания на пазара на труда и е основен фактор за ниските доходи. Липсата на възможности за трудова реализация води до засилване на миграционните нагласи на младите лица в селата в посока гр. Кърджали, по – големите градове в страната и чужбина.

Равнището на безработицата в общината следва общата динамика на икономическите процеси и се движи около средните нива за страната и под общото равнище за област Кърджали. В структурата на безработните лица преобладават жените и лицата с основно и по –ниско образование. Най-сериозно засегнати от риска за дългосрочна безработица са лицата над 45 г., като с напредване на възрастта вероятността лицата да останат без работа повече от 2 г. нараства.

Независимо от сравнително високи нива на раждаемост, броят на децата в училищна възраст намалява през целия период. Това доведе до оптимизация на училищната мрежа и затваряне на училища в селата от общината, като има паралелки под определения минимален праг и сформирани слети паралелки, което води до спад в качеството на образованието.

Населението разположено в малките и отдалечени населени места изпитва затруднение при ползването на медицински и здравни услуги. В тях има и незаети практики на общопрактикуващи лекари. Дентална помощ по селата няма. Липсата на трудова заетост в селата води и до голям брой лица без здравни осигуровки. Като цяло населението извън града имат затруднен достъп до лекарска помощ и понижава качеството на здравното обслужване на населението.

Наличният общински жилищен фонд не може да задоволи жилищните потребности на всички нуждаещи се млади и социално слаби семейства, на лицата с различна степен на увреждания. Липсата на финансови ресурси, не позволява изграждане на нови жилища за социално слаби лица.

Социалните услуги са концентрирани в гр. Кърджали, с частично изключение на социалния патронаж. През последните години услугите в общността бяха развити с нови, насочени към деца, младежи и възрастни хора с увреждане. Независимо от това, повечето от съществуващите услуги за деца и възрастни лица в община Кърджали имат нужда от разширяване на достъпа до тях и осигуряване на възможност за достъп до тях на лица живеещи извън града. Като цяло, качеството на предоставяните услуги е на добро ниво.

Социалните услуги насочени към децата са насочени към нуждите на децата с увреждане. Извън подкрепа остават деца с увреждания в селските райони. Положителното е, че в община Кърджали функционират услуги за деца и младежи, които посрещат конкретни нужди на общността, насочени към здравна и психосоциална подкрепа и имат капацитет за работа в мрежа.

Общината положи значителни усилия в посока на развитие и разкриване на нови услуги предназначени за възрастни лица с увреждане. Услугите са разположени в гр. Кърджали. Единствено социалните услуги „личен асистент“, „домашен помощник“, „социален асистент“ и „домашен санитар“ обхващат в голяма степен деца и възрастни с увреждания и от селата, но те се предоставят епизодично по проекти по ОП”РЧР”. Необходимо е да се направи проучване и да се предвидят за разкриване нови видове социални услуги за възрастни хора с увреждания и стари хора.

2. Препоръки към общинската стратегия за развитие на социалните услуги

Въз основа на извършеният анализ могат да се дадат следните препоръки:

- Продължаване на добрата практика от последните години за участие на персонала предоставящ социални услуги в различни обучения в страната и чужбина;
- Провеждане на супервизия на предоставяните социални услуги;
- Търсене на форми за сътрудничество между местната власт, неправителственият сектор и бизнеса.
- Необходими са действия за стимулиране на сътрудничеството между различните заинтересовани страни в сферата са социалните дейности.
- Извършване на периодични проучвания на рисковите групи и създаване на информационен масив.
- Провеждане на периодични кампании насочени към децата, младежите и техните родители в различни области – напр. семейно планиране, здравословно хранене, рискове от използване на наркотични вещества и др.
- Разширяване и създаване на нови услуги за деца и възрастни, които да обхванат и населените места извън град Кърджали;
- Стимулиране създаването на социални предприятия
- Да се предвидят мерки за облекчаване на достъпа до социални услуги, предоставяни в града, за хората от крайните квартали и селата.
- Продължаване на усилията за подобряване на физическата инфраструктурата за осигуряване на безопасен достъп на хората с увреждания до социалните услуги, административните сгради, здравните заведения, места за отдих и развлечения.
- Активна работа с родителите на деца с увреждания и с проблемно поведение;
- Изграждане на модели за реинтеграция на изоставени деца и увеличаване на броя приемни семейства чрез предоставяне на различни стимули.
- Услуги по превенция и подкрепа на семействата с деца в риск, поради изпадане в бедност и изпитващи материални лишения;
- Извършване на дълбочинни проучвания на броя на децата със специални образователни потребности, които не посещават ресурсния център или детска градина и

целенасочена дейност за промяна на отношението към тях от техните връстници;
Проучване и идентифициране на потребностите на: непълнолетни родители; деца в непълни семейства; деца в риск от отпадане от училище; деца, жертва на насилие; деца с проблемно поведение; деца в многодетни семейства;

- Обогатяване на рехабилитационни услуги за деца и възрастни;
- Облекчаване на достъпа на старите хора до здравни услуги;
- Разкриване на консултативни услуги за идентифицираните рискови групи.